

SANAT VE EDEBİYAT GAZETESİNİN SANAT YAZILARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

AN EVALUATION ON ART WRITINGS PUBLISHED IN THE NEWSPAPER OF “SANAT VE EDEBİYAT (ART AND LITERATURE)”

Esra ÖZKAN KOÇ*

ÖZ

Alanında uzman ve çok sesli yazar kadrosuyla dönemin önemli konu, gelişme ve tartışmalarını yakından takip eden Sanat ve Edebiyat gazetesinin İmtiyaz sahibi Suut Kemal Yetkin, yazı işleri müdürü ise 15. sayıya dek Selahattin Batu, sonrasında ise Lütfi Ay’dır. Gazete, 4 Ocak-16 Aralık 1947 tarihleri arasında 50 sayı yayımlanmıştır. 22. sayıya dek haftada bir çıkan gazete, bu sayı itibarıyla bazı olumsuzluklar sebebiyle iki haftada bir okuyucularıyla buluşmuştur. Gazetede tiyatro, sinema, roman, şiir, resim, mimari, müzik gibi edebiyat ve sanatın farklı türlerine dair yayımlanan yazılar, Suut Kemal Yetkin, Lütfi Ay, Selahattin Batu, Malik Aksel, Melahat Özgü, Arif Kaptan, Şevket Rado, Memduh Cevdet Altar, M. Nuri Gençosman, Cahit Tanyol, Esat Tekeli, Ali Süha Delilbaşı, Ekrem Akurgal, Arif Kaptan, Nureddin Sevin, Halide Edip Adivar, Zahir Güvemli, Oktay Akbal, Refik Epikman, Orhan Burian, Mehmet Kaplan, Remzi Oğuz Arık, Behçet Necatigil, Agah Sırrı Levend, H. Basri Yüce, Nurullah Berk, Eşref Üren gibi dönemin ressam, şair, yazar, eleştirmen, arkeolog, siyasetçi, gazeteci gibi dönemin öne çıkan kişileri tarafından kaleme alınmıştır. Ankara’da çıkıyor olması nedeniyle çoğunlukla Ankara ve yanı sıra İstanbul’un sanat hayatına dair gelişmelerini yakından izleyen gazete, Türk edebiyatı ve sanatının yanı sıra farklı ülkelerin sanatına dair haberleri, yeni gelişmeleri ve bununla birlikte sanat ve edebiyat dünyasının tanınmış kişilerini sayfalarına taşımıştı. Sanat yazılarının içeriğini, eski-yeni sanat, sanatın temsili, sanat eleştirisi ve eleştirmen sorunu gibi gündem tartışmaları ile yurt içi ve yurtdışında açılan sergi haberlerinin tanıtımı, sanatçı toplantı ve yemekleri gibi olaylar oluşturmaktadır. Makalede, Sanat ve Edebiyat gazetesinin özellikle resim sanatı hakkındaki yazıları üzerinde durulmuştur. Sanat ortamında sıklıkla yer bulan konu ve tartışmalar, sergi etkinlikleri, sanat gelişmelerini kapsayan birbiriyle ilişkili konulardaki bu yazılar kategorize edilerek “İdeolojileri Reddeden, Özgür Sanat”, “Eleştiriye Dair”, “Sanatın Sütanası: Paris”, “Eski-Yeni Sanat Tartışmaları”, “Sergi Haberleri”, “Sanatçı Toplantı ve Yemekleri” gibi başlıklar altında incelenmiştir. Konu, diğer süreli yayınlar ve ikinci el kaynaklardan elde edilen bulgular ışığında desteklenmiş; ilgili dönemin Türkiye ve Ankara’sının kültür ve sanat hayatının panoraması çizilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Sanat Eleştirisi, d Grubu, Çallı Kuşağı, Sanat Gazetesi, Ankara, 1947

* Arş. Gör., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Trabzon.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8440-3920> ♦ E-mail: esraozkan@ktu.edu.tr

ABSTRACT

Periodical publications such as journals and newspapers are media organs where political and daily news, fashion and sports news, and culture and art activities are followed. They are important reference materials for those who work in social sciences fields such as history, art history, sociology, political sciences and communication as they reflect the political, socio-economic and cultural climate of the era. The grant holder of the Art and Literature (Sanat ve Edebiyat) gazette which follows the important matters, developments, and disputes of the era with its expert and polyphonic writer staff, was Suut Kemal Yetkin and the chief editor was Selahattin Batu until the 15th issue and Lütfi Ay afterwards. The gazette published 50 issues between January 4th and December 16th, 1947. The gazette was published once a week until the 22th issue and then it met with its readers once in two weeks due to some negativities. The articles in the gazette about different genres of literature and art such as theater, cinema, novels, poems, paintings, architecture, and music were written by prominent figures of the period such as painter, poet, writer, critic, archaeologist, politician and journalist like Suut Kemal Yetkin, Lütfi Ay, Selahattin Batu, Malik Aksel, Melahat Özgü, Arif Kaptan, Şevket Rado, Memduh Cevdet Altar, M. Nuri Gençosman, Cahit Tanyol, Esat Tekeli, Ali Süha Delilbaşı, Ekrem Akurgal, Arif Kaptan, Nureddin Sevin, Halide Edip Adivar, Zahir Güvemli, Oktay Akbal, Refik Epikman, Orhan Burian, Mehmet Kaplan, Remzi Oğuz Arık, Behçet Necatigil, Agah Sırrı Levend, H. Basri Yüce, Nurullah Berk, and Eşref Üren. The gazette followed the developments in the art world in mainly Ankara as it was published in Ankara, and İstanbul, Turkey and it also presented news and new developments of art in other countries in addition to Turkish literature and art as well as the prestigious names of the art and literature world. The writers of the gazette shared the consensus that art, which was in the service of ideologies during the World War II and was directed especially by the totalitarian regimes, should avoid all types of propagandas and deal with its own problems and the art and artists should be free. The gazette becomes prominent among the limited number of art publications with its articles mentioning the definitions of art and artist and the roles it should assume rather than the structural problems of art. The content of art writings consisted of debates that determine the art agenda such as old-new art, representation of art, art criticism and critic, and the developments of the art environment such as the promotion of national and international exhibition news, artist meetings and dinners. However, the Art and Literature (Sanat ve Edebiyat) gazette, which could only be published for a year, assumed a role in feeling the pulse of art with its art writings/news including discussions that determined the agenda in the art environment despite its short publication period, and it undertook to raise an intellectual audience informed about the cultural and artistic developments in Turkey and in the world. All the issues of the newspaper Art and Literature (Sanat ve Edebiyat) addressed in this study were found from the National Library; especially the articles about painting in the newspaper advertised were addressed. Primarily the newspaper Art and Literature was introduced under the headings “The Masthead” and “About the Content” and then, the articles of the newspaper especially associated with painting were evaluated briefly with the title “The Examination of the Art Articles in the Newspaper.” These articles including topics and discussions often encountered in art and exhibition activities and having topics relevant to each other with similar content were categorized and examined under 6 titles as “Free Art That Rejects Ideologies”, “On Criticism,” “The Wet-Nurse of Art: Paris,” “The Old-New Art Discussions,” “Exhibition News,” “Artist Meetings and Dining.” The articles in question, where a detailed analysis was made, were supported in the light of the findings obtained from other periodical publications and second hand resources. Thus, the panorama of the Ankara of the era and the culture and art life of Turkey was presented.

Keywords: *Art Criticism, d Group, Çallı Period, Art Gazette, Ankara, 1947*

Giriş

1930'lu yıllarda totaliter rejimlerin modern sanatı yok etmeye yönelik girişimleri, Andre Breton, Max Ernst, Piet Mondrian gibi birçok Avrupalı sanatçının ABD'ye gitmesine yol açmış; Avrupa'dan ABD'ye olan bu sanatçı göçü, yeni bir sanat ortamının oluşmasına yol açmıştır. Diğer yandan da yürüttüğü başarılı kültür ve sanat politikaları ile ABD, II. Dünya Savaşı'na dek sanatın merkezi olan Paris'ten bu rolü devralmıştır. Sosyalist ülkelerde resmi sanat söylemi olarak benimsenen toplumsal gerçekçi sanatın karşısına ABD'de toplumsal mesaj verme amacı taşımayan, bireyselliği öne çıkaran, "eylem resmi" adı verilen soyut dışavurumcu sanat çıkarılmıştır¹.

II. Dünya Savaşı'nın ardından Avrupa kıtası yaralarını yeniden sarmaya başlamıştır. Savaş sonrasında pek çok milletten sanatçı yeniden Paris'e gitmiştir. Orada savaş sonrasında Paris'te yaşayarak soyut resim yapan, Fransız ya da olmayan sanatçıları tanımlamak için "Yeni Paris Ekolü/Okulu" adlandırması yapılmıştır. Paris, savaş öncesindeki canlılığını kazanmak için yeniden hızlı bir toparlanma savaşı vermiştir. Türkiye'de 1947 yılından sonra Zühtü Müridoğlu, Selim Turan, Melih Devrim, Fikret Mualla, Mübin Orhon, Salih Uralı, Fahrünnisa Zeid gibi sanatçılar Paris'e gitmiştir. Paris'te soyut sanat ortamı ile karşılaşan bu sanatçılar, soyut sanatın² etkisinde kalmış; önemli eleştirmenlerin dikkatini çekerek şehrin önde galerilerinde sergiler düzenlemişlerdir³.

II. Dünya Savaşı'na doğru Türkiye'de kültür ve sanat alanında çeşitli sorgulamaların yaşandığı yeni bir döneme girilmiştir. Uzun yıllar sanatın yönlendiricisi ve tek temsilcisi durumundaki Güzel Sanatlar Akademisi, 1939'dan itibaren Nasyonal Sosyalist Almanya, Nasyonal Faşist İtalya ile Nasyonal Sovyet Rusya'nın toplumsal gerçekçi sanat anlayışı ile ABD'deki sanat politikasını yakından izlemiştir. Cumhuriyet rejiminin sanatı olarak yeğlenen "kübizm/fütürizm", II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla ve Avrupa'daki kültür sanat politikalarının benimsenmesiyle tartışılarak sentezci bir ruh içinde Türkiye şartlarına uygun hale getirilmiştir⁴.

Gazetenin yayın hayatına başladığı 1947 yılında Türkiye'de kültür ve sanat bakımından bazı gelişmeler yaşanmıştır. CHP'nin 1942 yılında başlattığı her yıl roman, müzik, tiyatro, şiir, resim, heykel ve mimari olmak üzere sanatın 7 türünden en güzel olan bir veya bir kaçını 2.500 lira ile ödüllendirme girişimi 1947 yılına dek sürmüştür⁵ CHP Sanat Ödülleri'nin sonuncusu 1947 yılında üç yıldır ödül vermeye değer nitelikte

1 Antmen, 2008,143-145-150.

2 Çağdaş Türk resminde soyut sanata dair kavramsal tartışmalar 1940'lı yılların sonlarına doğru yapılmaya başlansa da bu yönde yapıtların verilmesi 1953 yılından sonra gerçekleşmiştir (Yasa Yaman, 1993, 60).

3 Özerden, 2005, 148.

4 Yasa Yaman, 2011, 31.

5 Anonim, 26 Eylül 1941, 1,5.

bir eser bulunamadığından bu kez de piyes dalına ayrılmıştır⁶. Jürinin yaptığı incelemeler neticesinde, birincilik ödülü Necip Fazıl Kısakürek'in "Sabır Taşı" adlı eserine, ikincilik Ahmet Muhip Dranas'ın "Gölgeler" ve İlhan Tarus'un "Bir Gemi" adlı piyesine, üçüncülük ise Bekir Büyükarkın'ın "Dökmeci" isimli eserine verilmişse de CHP Genel İdare Kurulu'nun jürinin hazırladığı rapora şartnamenin 1. ve 3. Maddelerine uyulmadığı gerekçesiyle itiraz etmesi üzerine yeniden bir rapor daha hazırlanmış ve rapora göre, birincilik ödülünün sahibi Kısakürek ve ikincilik ödülünün sahibi Tarus'un eserleri yarışma dışı tutulmuş; partinin bu kararı oldukça yankı uyandırmıştır⁷. *Sanat ve Edebiyat* gazetesinin 20. sayısından itibaren ressam Malik Aksel, A. Muhip Dranas'ın "Gölgeler" adlı piyesi için çizimler yapmıştır.

Hasan Ali Yücel'in bakanlığı döneminde (1938-1946) bale ve opera etkinliklerine duyulan ihtiyaç üzerine 1946'da yeni bir binanın yapılması gündeme gelmiş, ancak gerekli ödenek bulunmadığından Sergievi'nin Alman mimar Paul Bonatz tarafından 1946'da dönüştürülmesine karar verilmiş⁸, binanın tamamlanması 1948 yılını bulmuştur. Devlet Konservatuarı'nın deposu olarak kullanılan Evkaf Apartmanı'ndaki salon, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan ufak bir tadilatla tiyatro haline getirilmiştir. Gazetenin de haberine yer verdiği Küçük Tiyatro adı verilen bu salon, 27 Aralık 1947 tarihinde Ahmet Kutsi Tecer'in "Köşebaşı" adlı piyesiyle açılmıştır⁹.

Anadolu'nun geleneksel nakış öğeleri ve motiflerini çağdaş Batı resminin anlatım biçimleriyle harmanlayarak yöresel dil ile soyutlama anlayışını bir arada götürmek amacı taşıyan Nedim Günsür, Mustafa Esirkuş, Hulusi Sarptürk, Leyla Gamsız, Turan Erol, Orhan Peker, Mehmet Pesen ve Adnan Varınca gibi Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun atölyesinden yetişen on genç sanatçının bir araya gelerek bir grup kurması da 1947 yılına dair başka bir gelişme idi¹⁰. 8. Devlet Resim ve Heykel Sergisi, Emekli Ressam Subaylar'ın Sergisi, Ankara Halkevi Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisi, d Grubu'nun 15. Yıl Sergisi, Onlar Grubu Sergisi, Yeniler Grubu Sergisi, Güzel Sanatlar Birliği'nin 31. Galatasaray Sergisi ve 24. Ankara Resim Sergisi, İngiliz Şehircilik Sergisi, Salih Erimez, Abidin Dino, Eşref Üren, Nejad Melih Devrim, Celal Uzel, Abidin Elderoğlu, Naci Kalmıkoğlu, Leopold Levy, Nuri İyem, Esat Subaşı, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Refia Erden gibi sanatçıların kişisel sergilerinin açılması, hep 1947 yılının sanatsal etkinlikleridir¹¹.

6 CHP Sanat Ödülleri, 1942 yılında romana, 1943'de müziğe, 1944-1945'de piyese, 1946'da şiir, piyes ve mimari olmak üzere 3 dala, 1947 yılı son ödül de piyese ayrılmıştır. Bu konu hakkında ayrıntılı bilgileri edinmek için bk. Çıkla, 2007; Uzun, 2018.

7 Uzun, 2018, 234, 236.

8 Anonim, 6 Eylül 1946, 3; Ay, 5 Nisan 1947, 3.

9 Anonim, 27 Aralık 1947, 2.

10 Pelvanoğlu, 2010, 54; İskender, 1988, 23.

11 Bu sergiler hakkında detaylı bilgi edinmek için bk. Bayer, 2014, 111-116; Doğan, 2009, 178-201; Dolmacı, 2006, 419-438; Üstünipek, 2007, 135-137.

Savaşın tüm olumsuz etkilerine rağmen, 1940'lı yıllar Türkiye'si yayıncılık bakımından hareketli bir görünüm sergilemiştir. *Ulus, Cumhuriyet, Tan, Vatan, Vakit, Tanin, Tasvir-i Efkâr, Son Telgraf, İkdam, Akşam, Yeni Sabah* bu dönemin öne çıkan, tirajı yüksek gazeteleridir¹². Bu dönem dergiler bakımından da zengin olup, bu yıllar için "dergi Rönesansı" yakıştırmaları bile yapılmıştır¹³. Dergiler, sağ ve sol dünya görüşüne bağlı olarak iki kutba ayrılmıştır¹⁴. *Yurt ve Dünya, Adımlar ve Görüşler* gibi özellikle Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi hocaları tarafından çıkarılan dönemin sol düşünceli dergilerin yanında¹⁵ Rıza Nur Tanrıdağ, Nihal Atsız gibi dönemin Türkçü yazarları tarafından çıkarılan *Orhun, Bozkurt, ve Gök-Börü, Çınaraltı, Tanrıdağ, Millet, Büyük Doğu, Çağlayan, Orhun, Türk Amacı* gibi İrkçı-Turancı dergiler de yayımlanmıştır¹⁶.

1940'lı yılların en çok okunan gazeteleri olan *Ulus, Cumhuriyet, Tan, Vatan, Tanin* gibi gazeteler, her ne kadar siyasi haberlere ağırlık verseler de kültür ve sanata dair haberler ile sanat yazılarına da yer vermişlerdi. Özellikle *Cumhuriyet* gazetesinde "Fikirler", "Sanat ve Hayat", "Mimari Davamız", "Tetik ve Tenkid", "Sanata Dair", "Kültür Bahisleri", "Tahminler", "Resim", "Kültür Davaları", "San'atta Milliyet", "Sanat ve Hakikat" gibi başlıklar altındaki sütunlarda Fikret Adil, Burhan Toprak, Muzaffer Şevket İbşir, Behçet Kemal Çağlar, Leopold Levy, Mustafa Şekip Tunç, Celaleddin Ezine, Ali Sami Boyar, Elif Naci Sedat Çetintaş, Nurullah Berk gibi dönemin öne çıkan aydın ve sanatçıları kültür ve sanat konularını kaleme almışlardı.

Yücel, Yedigün, Güzel Sanatlar, Akbaba, Gün, Yeni Sanat, Varlık, Arkitekt, Kültür, Şadırvan da dönemin kültür ve sanat konularının yer bulduğu dergilerdir. *Fikirler, Ülkü, Uludağ, İnanç, Abant, Halk Haberleri, Görüşler, İstanbul, Kaynak, Notlar* gibi halkevi dergileri de bulunduğu yörenin sanatsal gelişmelerinin izlendiği, sanat konularında çoğunlukla Cemal Bingöl, Nurullah Berk, Elif Naci, Malik Aksel, Ahmed Muhip Dranas, Suut Kemal Yetkin, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Sedat Hakkı Eldem, Ali Sami Boyar, Fikret Adil, Eşref Üren, Vedat Nedim Tör, Bedri Rahmi Eyüboğlu gibi Türk sanat ortamının önde gelen ressam, mimar, eğitimci, edebiyatçı ve yazarlık yaptığı yayınlardır.

Yeni Adam (1934-1979), *Sanat ve Edebiyat* (1947), *Yaprak* (1949), *Yazı* (1949) ise kendilerini edebiyat-sanat-fikir gazetesi şeklinde tanıtan, dönemin az sayıdaki sanat yayımından bazılarıydı.

12 Topuz, 1973, 163.

13 Barutçu, 2012, 4.

14 Günyol, 1986, 44.

15 Uyar, 2014, 618-620.

16 Uyar, 2014, 167.

1. Gazetenin Künyesi

4 Ocak 1947'de ilk sayısı çıkan *Sanat ve Edebiyat* gazetesinin yayın hayatı, 16 Aralık 1947'de 49-50. sayısı ile son bulmuştur. Gazetenin imtiyaz sahibi eleştirmen, yazar, sanat tarihçi, şair, akademisyen Suut Kemal Yetkin¹⁷, yazı işleri müdürü ise şair ve yazar Selahattin Batu'dur. 15. sayıyla birlikte yazı işleri müdürü olarak yazar ve eleştirmen Lütfi Ay'ın adı geçmektedir.

Gazetenin basıldığı yer, Ulus Basımevi'dir. Gazete, iletişim adresi olarak "Hanımeli Sokak, numara 63, Yenışehir, Ankara" adresini kullanmaktadır. Gazeteye gönderilen yazıların yayımlansın veya yayımlanmasın, geri iadesinin olmayacağı, kaybolması durumunda sorumluluğunu gazetenin üstlenmeyeceği belirtilmiştir. Sayı 15 ile birlikte yazı işleri sorumlusu olarak Lütfi Ay'ın adı geçen gazetenin adresi ise "Bahçelievler 7. Sokak No:8 Ankara" olarak değişmiştir.

21 Mayıs 1947'deki 22. sayıya dek haftada bir çıkan gazete, bu sayı itibarıyla iki haftada bir yayımlanmaya başlamıştır. 14 Haziran 1947 tarihinde gazete, 23. ve 24. sayıları birleştirilerek çıkmıştır. Bu sayının ilk sayfasında yer alan "Okuyucularımıza" başlıklı kısımda, bu durumun yaz aylarında azalan sanat ve edebiyat etkinliklerinden kaynaklandığı, buna karşın yazın 15 günde bir çıkıyor oluşunun gelecek kış için daha iyi hazırlanma imkânı tanyacağı belirtilmişti. Ayrıca bir haftalık gecikme olsa da sayfa sayısının artırılarak çıkacağı, üstelik artan kâğıt fiyatlarına rağmen gazetenin satış fiyatının değişmeyeceği bilgisi de yer almıştır. Öte yandan, gazetenin bazı zorluklar nedeniyle kapatılma durumu ile baş başa kaldığı; ancak okuyucuların gazeteye gösterdiği yoğun ilgi, yeni abone istekleri, uzak yerlerden gelen gazetenin devamlılığını isteyen mektuplar

17 Urfa doğumlu Suut Kemal Yetkin, 1924 yılında Galatasaray Lisesi'nden mezun oldu. Yükseköğretim eğitimi için Fransa'ya gitmiş, 1925-1928 yılları arasında Sorbonne Üniversitesi'nde, 1928-1929 yılları arasında da Renens Üniversitesi'nde sanat tarihi, felsefe ve estetik üzerine dersler almıştır. 1929-1930 arasında ise pedagoji seminerine katılmış ve 1930 yılı içerisinde Türkiye'ye dönmüş, Konya, Lisesi, Ankara Kız Lisesi, Edirne Lisesi ve Gazi Eğitim Enstitüsü'nde pedagoji ve felsefe dersleri vermiştir. 1933'de İstanbul Üniversitesi'ne sanat tarihi ve estetik doçenti olarak atanan Yetkin, üç yılın sonunda Ankara'ya yerleşme kararı almış, burada Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde Fransızca dersleri vermiş, 1938'de atandığı MEB Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü görevini 1941'e dek sürdürmüştür. 1941 yılında Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi'nde estetik ve sanat tarihî profesörü olarak görev yapmış, bir yıl sonra da memleketi Urfa'dan milletvekili olmuş ve 1942-1950 yılları arasında denk gelen yaklaşık 8 yıl bu görevini sürdürmüştür. Daha sonra 1947-1950 arasında MEB Tercüme Bürosu'nda çalışmış, 1949-1966 yılları arasında Türk Dil Kurumu üyeliğinde bulunmuş, 1950-1963 yılları arasında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde önce profesör olarak sonra ise dekan ve sonunda rektör olarak görev yapmıştır. Daha sonra Ankara Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesi'nde kurucu görevlerde yer almış, ülke dışında düzenlenen pek çok toplantı ve kongreye katılmıştır. Birincisinin başkanlığını 1959'da kendisinin yaptığı Uluslararası Türk Sanatları Kongresi bugün hala sürmektedir. Çok sayıda deneme, şiir ve sanat kitabı yayınlayan, pek çok dergide yazarlık yapan Yetkin, 18 Nisan 1980'de geçirdiği kalp krizi sonrası hayatını kaybetmiştir (Nacak, 2010, 2-25; Tekay, 1997, 8-9).

ve aynı fikirde olsun olmasın yakın dostların gösterdiği samimi tutum ve destek dolayısıyla bu düşünceden vazgeçildiği bilgisi de paylaşılmıştır¹⁸.

Sanat ve Edebiyat'ın yazarlarından gazeteci Şevket Rado, 31 Mayıs 1947 tarihli *Akşam* gazetesinde çıkan "Sanat ve Edebiyat Gazetesi Kapanıyor" başlıklı yazısında, Suut Kemal Yetkin ile gazetenin kapatılmasına dair yaptığı görüşmede edindiği bazı bilgileri paylaşmıştır. Buna göre, gazetenin kapanma nedeni satışsızlıktan kaynaklanmamaktaydı. Bayi teşkilatının olmamasına bağlı olarak satış parası toplanamıyor, gönderilen yerlerde satılmayan gazeteler kalıyordu. Gazeteyi kapatmaya götüren sebepler yalnızca bunlarla sınırlı değildi. Ülkedeki tüm aydınları bir araya toplamak gibi bir ümitle yayın hayatına başlayan gazete, yayımlanmaya değer nitelikte olmayan yazılara yayın politikası gereği yer verilmeyince, yazı sorunu ile karşı karşıya kalmış; az sayıdaki kaliteli yazıyla bu işin sürdürülemezliği anlaşılmıştı. Hayatlarını başka işlerden kazanan zorunda kalan yazarlar¹⁹, yazı yazmaya yetecek kadar vakti bulamadığından gazeteye yazı bulmak giderek güçleşmişti²⁰.

Gazetenin satış ücreti 25 kuruş olup bir sene boyunca aynı fiyattan satılmıştır. Neredeyse her sayının sağ alt köşesinde ilüstririlen bir kutucukta altı aylık aboneliğin 6 lira, 1 senelik aboneliğin ise 12 lira olduğu bilgisi okuyucularla paylaşılmıştır.

- 18 Anonim, 14 Haziran 1947, 1.
- 19 Sanat ortamında benzer tartışmalar da sanatçılar için yapılmaktaydı. Yazarların geçimini başka bir işten kazanması ve çalışmalarını yapması için boş vakit bulamamaları, yalnızca onlara mahsus bir durum olmayıp; sanatçılar da aynı sıkıntılarla karşı karşıyalardı ve zaman zaman bu durum serzenişte bulunmalarına yol açıyordu (Tollu, 9 Kasım 1945, 13; Tör, 16 Aralık 1941, 5-6).
- 20 Rado, 31 Mayıs 1947, 2.

Görsel 1: Gazeteden Bir Örnek (25 Ocak 1947, S.4, s.1)

Gazetenin yayımlanmaya değer nitelikte olmayan yazılara yayın politikası gereği yer verilmeyince, yazı sorunu ile karşı karşıya kalmış; az sayıdaki kaliteli yazıyla bu işin sürdürülemezliği anlaşılmıştı. Hayatlarını başka işlerden kazanan zorunda kalan yazarlar¹⁹, yazı yazmaya yetecek kadar vakti bulamadığından gazeteye yazı bulmak giderek güçleşmişti²⁰.

Gazetenin satış ücreti 25 kuruş olup bir sene boyunca aynı fiyattan satılmıştır. Neredeyse her sayının sağ alt köşesinde ilüstririlen bir kutucukta altı aylık aboneliğin 6 lira, 1 senelik aboneliğin ise 12 lira olduğu bilgisi okuyucularla paylaşılmıştır.

- 18 Anonim, 14 Haziran 1947, 1.
- 19 Sanat ortamında benzer tartışmalar da sanatçılar için yapılmaktaydı. Yazarların geçimini başka bir işten kazanması ve çalışmalarını yapması için boş vakit bulamamaları, yalnızca onlara mahsus bir durum olmayıp; sanatçılar da aynı sıkıntılarla karşı karşıyalardı ve zaman zaman bu durum serzenişte bulunmalarına yol açıyordu (Tollu, 9 Kasım 1945, 13; Tör, 16 Aralık 1941, 5-6).
- 20 Rado, 31 Mayıs 1947, 2.

2. İçerik Hakkında

Gazetenin herhangi bir sayısında çıkış amacını, yayın politikasını anlatan bir yazıyla karşılaşılmamıştır. Sanatın her türüne kucak açmasıyla anlaşılıyor ki gazete, sanat ve edebiyat dünyasındaki her türlü gelişmeyi okuyucuları ile paylaşmak ve tarihe bir not düşmek gayesindeydi.

Gazetede düzenli olmasa da bazı sayıların son sayfalarında bir sonraki sayıda yer alacak haber başlıkları ve yazarlarının bilgisine yer verilmiş, okuyucu gelecek sayıdaki içerik için haberdar edilmiştir. İş Bankası, Ziraat Bankası, Ticaret Bankası gibi bazı bankaların reklamları ve ikramiye planları gazetede yer almış, hangi şartlarda ikramiye kazanmaya hak kazanılacağı, ne kadar ikramiye dağıtılacağı, çekiliş tarihi gibi bir takım bilgiler yer almıştır. Banka ikramiye planlarıyla birlikte gazete sayfalarında yer alan az sayıdaki reklamlardan birini de şarap reklamları oluşturmuştur (Görsel 2).

<p>ETİBANK Sermayesi : 150.000.000 T. L. Merkezi — ANKARA</p> <p>Maden, elektrik, elektrik santralleri kurar, mineral sularla her türlü mevzuat kabul eder.</p> <p>MÜSŞEŞLİĞİ : Engele, 855 - mülheri İşletmesi, Garp Linyitleri İşletmesi, Türkiye Kömür Satış ve Tüva Müessesesi, Çark Kromları İşletmesi, Dırıği Demir Madenleri İşletmesi, Türkiye Bakır İşletmeleri, Keçioğlu Kükürleri İşletmesi.</p> <p>İSTİRAKLERİ : Halk Bankası, Ankara Anonim Türk Sigorta Şirketi.</p> <p>ŞUBE VE BÜROLARI : İstanbul Şişli, Eskişehir ve Merzifan Büroları.</p>	<p>T. C. ZİRAAT BANKASI 1947 İKRAMİYE PLANI Ayrıca Hesaplarındaki Paraların %10, Kamada Anadolü Dövizine Vadece İkrarıyolar :</p> <table border="1"> <tr><td>4 tane 1.500 lira</td></tr> <tr><td>4 " 500 "</td></tr> <tr><td>4 " 250 "</td></tr> <tr><td>40 " 100 "</td></tr> <tr><td>120 " 50 "</td></tr> <tr><td>250 " 20 "</td></tr> <tr><td>400 " 10 "</td></tr> </table> <p>Çekilişler : 15 Şubat, 24 Nisan, 15 Ağustos, 25 Kasım.</p> <p>Çekilişlerde, ikramiye çıkmayan yerler için ayın 20 Hattında ve 10 Aralık'ta 2 ilave çekiliş daha yapılacak olup bura dağıtılacaktır.</p>	4 tane 1.500 lira	4 " 500 "	4 " 250 "	40 " 100 "	120 " 50 "	250 " 20 "	400 " 10 "		<p>T. TİCARET BANKASI Faaliyeti her ay Adana, Konya, Van, Adana, Merzifan şubelerine 1947 yılında topladığı yarı illik ikramiyeye dağıtılacaktır :</p> <table border="1"> <thead> <tr><th>T. L.</th><th>T. L.</th></tr> </thead> <tbody> <tr><td>1 adet 3.000 — 3.000</td></tr> <tr><td>1 " 2.000 — 2.000</td></tr> <tr><td>1 " 1.000 — 1.000</td></tr> <tr><td>1 " 500 — 500</td></tr> <tr><td>10 " 100 — 1.000</td></tr> </tbody> </table> <p>20 Haziran 1947 tarihinde kaideler hesap açılmaya hazırlanarak bu ikramiyelerden faydalanacaktır.</p> <p>Mevduatları 1.500. — İhtidat fante o-lanlar 10 aylık hakları göndermek kaideleri ayın her 1.000. — İhtidat her ay tirak baki- ede ederler.</p> <p>10 Ağustos'ta toplam çekiliş için post masrafları talep edilmiştir.</p>	T. L.	T. L.	1 adet 3.000 — 3.000	1 " 2.000 — 2.000	1 " 1.000 — 1.000	1 " 500 — 500	10 " 100 — 1.000	<p>Yurdumuzun En Nefis Şarapları Tektin, Bardağ, Horozkaran, Kalecik, Narince ve Trakya</p> <p>Kalite Şaraplarıdır.</p> <p>Tarus'un Hikâyeleri İhan Tarus'un bu ad altında topladığı hikâyeleri yakında çıkar.</p>	<p>Sayı 25 Kuruştur Abone Altı aylığı : 6 Lira Yıllığı : 12 " "</p> <p>Şaraplar Şubesi : Sait Kemal VETKİN Nispetiye, Fikri İnce sokağı Yan İşleri Müdürü LİHA AY ANKARA Adres : Balıkesirler 7, Sokak No. 6 Posta Kutusu: 344</p> <p>Gönderilen yazılar nezdinde editö- rün imde edilmez, sayısından hiç bir nasılla kabul olunmaz.</p> <p>Abone bakiyesi Yan İşleri Müdürü adına posta kutusu adresimize gönde- rilmel ve kağızı sayıdan itibaren o- lunmuş olmalıdır. İnteröğütli sarılı olarak kaldırılmayacaktır.</p> <p>ULUS Basımında Basılmıştır</p>
4 tane 1.500 lira																			
4 " 500 "																			
4 " 250 "																			
40 " 100 "																			
120 " 50 "																			
250 " 20 "																			
400 " 10 "																			
T. L.	T. L.																		
1 adet 3.000 — 3.000																			
1 " 2.000 — 2.000																			
1 " 1.000 — 1.000																			
1 " 500 — 500																			
10 " 100 — 1.000																			

Görsel 2: İkramiye planları, şarap reklamları, abone ve adres bilgisine dair bir örnek
(4 Ekim 1947, S.39-40, s.6)

Yayıncılık alanındaki gelişmeler de gazetenin sayfalarındaki yerini almıştır. Yeni çıkan kitaplar hakkındaki duyuru yazıları bunlardan biridir. Kitapların hangi yayınevinden çıktığı, satış yerleri ve fiyat bilgisi gibi detaylar da kitap tanıtımında yer alan bilgilerdendir. Sözü edilen kitaplar arasında Nurullah Ataç'ın *Günlerin Getirdiği*, M. Şevket İpşiroğlu'nun *Avrupa Sanatı ve Problemleri Cilt I*, Mesut Cemil'in *Tanburi Cemil'in Hayatı*²¹, Ahmet Muhtar Ataman'ın *Yeni Musiki Tarihi* gibi yayınlar yer almıştır. "Dergiler Arasında" adlı sütunda da dergicilik faaliyetleri hakkındaki gelişmelere yer verilmiştir. Bu kısımda yeni çıkan dergilerin tanıtımı, içeriği, yazar kadrosu, yayın politikası, yayıncılık serüveni gibi bilgiler paylaşılmıştır. *Hareket, Fikirler, Yücel, Varlık, Eser, Genç Nesil, Dil, Tiyatro*, gazetede bahsi geçen dergilerdendir.

Yahya Kemal Beyatlı, Abdülhak Hamit Tarhan, Tefvik Fikret, Ahmet Haşim, Şinasi, Nazmi Ziya, Mehmet Ruhi Bey, Muhittin Sebati gibi Türk edebiyatı ve sanatının önemli isimlerini tanıtan yazıların yanında çeviri yazıları, tiyatro oyunları, şiir, film ve yeni çıkan kitapların tanıtımı da gazetenin sayfalarında yer verdiği yazılardan. Ayrıca Türk tiyatrosunun, musikisinin, sinemasının, resminin ve mimarlığının tarihi anlatılarak gelişmelerine dair bilgiler verilmiş; güncel sorunlarına çözümler aranmıştır.

21 Sayı 43-44'te "Haftanın Kitabı" adlı sütunda Tanburi Cemil başlığına verilen bir dipnotta kitabın kapak kompozisyonu ve gravürlerinin ressam Turgut Zaim tarafından yapıldığı belirtilmiştir.

Gazetenin yazar kadrosunda Suut Kemal Yetkin, Lütfi Ay, Selahattin Batu, Malik Aksel, Melahat Özgü, Arif Kaptan, Şevket Rado, Memduh Cevdet Altar, M. Nuri Gençosman, Cahit Tanyol, Esat Tekeli, Ali Süha Delilbaşı, Ekrem Akurgal, Arif Kaptan, Nureddin Sevin, Halide Edip Adıvar, Zahir Güvemli, Oktay Akbal, Refik Epikman, Orhan Burian, Mehmet Kaplan, Remzi Oğuz Arık, Behçet Necatigil, Agah Sırrı Levend, H. Basri Yüce, Nurullah Berk, Eşref Üren gibi edebiyat ve sanat dünyasına rüştünü ispatlamış farklı alanlardan yazar ve sanatçılar yer almıştır.

3. Gazetede Yer Alan Sanat Yazıları

Gazetede yayımlanan resim sanatına ait yazıların içeriğini sanatın temsil sorunu, eski-yeni sanat meselesi, sanat eleştirisi gibi sanat ortamında tartışılan güncel konu ve meseleler ile sanata dair yeni gelişme ve haberler, ülke içinde ve yurtdışındaki sanat faaliyetleri oluşturmaktadır.

Özellikle başyazarlar Suut Kemal Yetkin ve Selahattin Batu olmak üzere çoğu yazar, yazılarında sanat ve sanatçının özgürlüğünü savunmuş, bütün dayatma ve ideolojik baskılardan sanat ve sanatçının kendisini sakınması gerektiğini vurgulayarak güdümlü sanata karşıt bir tutum yeğlemişlerdir. Sanat ortamında çok ses getiren tartışmalardan olan eski-yeni sanat konusu da gazete sayfalarına yansyarak, farklı görüşteki yazarlar tarafından ele alınarak hararetli bir tartışmaya dönüşmüştür. Gazete, basıldığı şehir Ankara'da gerçekleşen sanatçı, sanatsever buluşmaları, yemekleri gibi etkinlikleri de okuyucuları ile paylaşmıştır. Yalnızca ülke sınırları içindeki sanatsal gelişmeler değil aynı zamanda uzun bir sanat geçmişi olan Paris sanat ortamından da söz edilmiştir. Yazıların bir kısmını oluşturan diğer bir konu ise sanat eleştirisi idi. Yazarlar sanat eleştirisinin nasıl yapılması gerektiğine dair görüşlerini bildirmişlerdir.

Açılacak olan sergiler, sanatçı yemekleri, sanat ödüllerinin kazananlarını duyurma, açılan yurt içi ve yurt dışı sergileriyle ilgili yer ve tarih bilgisi, yeni çıkan kitapları tanıtma gibi sanat dünyasının gündemindeki gelişmeler, 2. sayıdan 12. sayıya dek “Haftanın Sanat Olayları” başlığı altında takip edilirken, bu sayıyla birlikte “Kısa Sanat Haberleri”, daha sonra ise “Sanat Haberleri” adıyla yer bulmuştur.

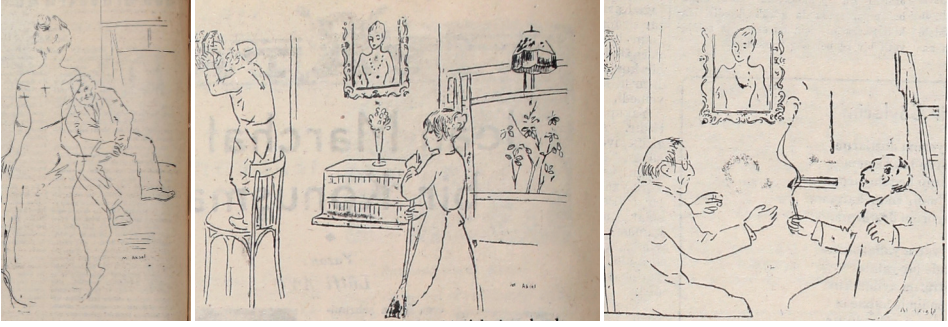
Ressam Malik Aksel, gazetede yazarlık dışında çizerlik de yapmıştır. “Maske ve Palet²²”, “Akasyalı Villada Bir Toplantı²³” adlı deneme yazılarını kaleme alan Aksel, “Sanat Hatıraları” adlı sütunda ise beş sayı sürecek olan “Bir Yıl Baş Gecesi” adını verdiği bir hatıra yazısı yazmıştır. Yazısında bir kadınla şaşırtıcı bir şekilde başlayan arkadaşlığının yılbaşı gecesi eğlencesine taşınmasına ve sonrasında yaşanan flörtleşmelerine değinen sanatçı, yaşadığı maceraları, onda iz bırakan anları paylaşmak istemiştir. Bununla birlikte Aksel, yazıya döktüklerini okuyucunun zihninde canlandırmak istercesine kendi imzasını taşıyan kara kalem çizimlere de yer vermiş; böylelikle yılbaşı gecesi gittikleri gazinoda eğlenen, içki içen, flörtleşen anlardan kesitler sunarak metin-çizer olarak gazetedeği yerini almıştır²⁴.

22 Aksel, 05 Nisan 1947, 3-4.

23 Aksel, 31 Mayıs 1947, 1-2.

24 Aksel, 11 Ocak 1947, 3; 18 Ocak 1947, 3; 25 Ocak 1947, 3; 01 Şubat 1947, 3; 08 Şubat 1947, 3.

Bunun yanında Aksel benzer olarak, 20. Sayı ile başlayan ve ilerleyen sayılara dek süren CHP'nin 1947 yılı sanat ödülünün piyes dalında ikincilik kazanan Ahmet Muhip Dranas'ın 3 perdeli piyesi "Gölgeler" için de çizimler yapmıştır²⁵ (Görsel 3-5).

Görsel 3-4-5: Malik Aksel'in "Gölgeler" için yaptığı çizimlerden örnekler (17 Mayıs 1947, S.20, s.4; 24 Mayıs 1947, S.21, s.4; 31 Mayıs 1947, S. 22, s.4)

3.1 İdeolojileri Reddeden Özgür Sanat

II. Dünya Savaşı sonunda, ideolojilerin yaratmış olduğu tehlikelerle karşı karşıya kalan insanlık, savaş sonunda tüm kültürel mirasını ve sanatı korumak istemiş, yeniden yaşanması muhtemel felaketler için önlem almaya çalışmıştır. Savaş sonunda yaşanan özgürlükçü ortamın etkisiyle Türk aydınları, Batı temelli değerlere ve hümanist bir anlayışa doğru yönelmişlerdir²⁶.

Sanat ve sanatçının tanımı, sanattaki temsil sorunu, sanatın üstlenmesi gereken roller, kimin hizmetinde olması gibi sanata dair bir takım soru, öneri ve yaklaşımlar, gazetenin başta başyazarları Suut Kemal Yetkin ve Selahattin Batu olmak üzere birçok yazar tarafından farklı açılardan ele alınmıştır. Sanatın her türlü ideolojiye sırt çevirerek kendi dünyasına dönmesi, sanatın kimseye hizmet etmemesi, herhangi bir şeyi temsil etmek gibi bir zorunluluğu olmadığı, sanatın ve sanatçının özgür olması gerektiği konularında yazarlar ortak fikirdedir.

Temel vurgu, özgürlük üzerinedir. Ancak özgür toplumlarda sanatın gelişebileceği, yükselişe geçeceği inancı hâkimdir. "Hürriyete Dair" adlı imzasız bir yazıda bu konu ele alınmış, II. Dünya Savaşı ile insanlığın uzun yıllar üzerine uğraş verdiği yaşama, düşünme, söyleme özgürlüğü gibi maddi manevi değerleri kaybetme eşiğine geldiği ifade edilmiştir. Savaş sonunda faşizm ve nasyonal sosyalizm gibi ideolojiler her ne kadar tarihin sayfalarına karışmış da olsa insanlığın, ortaya çıkabilecek yeni bir tehlike ve tehdit için kaygı duymakta olduğu belirtilmiştir. Sanatın özgürlüğü konusuna

25 Ay, 29 Mart 1947, 3.

26 Sezen, 1998, 183-202.

da parmak basılmış; özgürlük, insanlık için en hayati unsur olarak nitelendirilmiştir. Özgürlüğün olmadığı yerde yaratıcılığın köreleceği; bundan dolayı da totaliter rejimlerde büyük ölçekte bilim ve sanat eserlerinin ortaya çıkmadığının altı çizilmiştir²⁷.

Suut Kemal Yetkin, birinci sayıda yer alan “Zorlanan Sanat” yazısında ise “sanat sanat içindir” fikrini savunmuş; sanatçının toplumsal meselelerinin üstünde olduğunu, sanatını propaganda yahut herhangi bir ideolojinin ürünü olamayacağını, onun tek endişesinin güzelin peşinde koşmak ve en iyiyi aramak olduğunu vurgulamıştır. Büyük eserlerin hep böyle doğduğunu söyleyen Yetkin, sanatçıya sanatını istediği gibi yapma özgürlüğünü tanımak gerektiğini vurgulamıştır²⁸.

Suut Kemal Yetkin, yazısında sanat eserinin hitap etme sorunu, anlaşılabilirliği, sanat eserinin gerçeği yansıtması (temsil) gibi sanat ortamının her dönemde gündem yaratan meselelerinin altını kazımıştır. Yetkin’e göre, sanat eserinin herkes tarafından anlaşılması söz konusu olamaz; çünkü her insan yaratılıştan gelen bir takım sebeplerle ve edindiği bilgi ile görgüsüyle fikir ve zevk bakımından birbirinden farklıdır. Sırf toplumun isteklerine cevap aradı diye kıymetli sayılamaz. Sanat eserine, arz talep ilişkisine dayanan böyle bir misyon yüklemek onu ancak metalaştıracaktır. Yetkin, sanatın anlaşılır olma meselesini, dünya sanatının önce gelen modern sanatçılarından da örneklerle daha iyi açmak ister. Ona göre kübizm ve en önemli sanatçılarından Braque ve Picasso da herkes tarafından anlaşılammış, hatta alay konusu bile olmuştur. Bu durum edebiyat için de geçerliydi:

“Büyük sanat adamları derin sezışleri, zengin iç dünyaları, sürekli aramalarıyla içinde buldukları toplumun daima ilerisinde yaşamışlar, daha ileri bir dünya için yaratmışlardır. Onun için de zamanlarında layık oldukları geniş ilgiyi toplamaları şöyle dursun ileri görüşlü bir avuç tenkidçinin bir avuç sanatseverin yardımı ile ancak seslerini duyurabilmişlerdir. İşte Stendhal, işte Baudleare, işte Cezanne!”

diyerek sanatçı ve edebiyatçıların toplumun ilerisinde olan kişiler olduğunu, bu sebeple toplumun geniş bir kesimi tarafından onaylanmadığını ve desteklenmediğini ifade etmiştir. Sanat eserinin gerçekliği temsili konusunda ise Yetkin, her sanatçının kendi doğası ve iç dünyası gereği “gerçek”e bakışının da birbirinden farklı olacağını söylemiştir. Sonuç olarak sanatın zorlanmaması gereken bir alan olduğunu, aksi takdirde ortaya çıkan eserlerin ruh ve estetik bakımdan yoksun olacağını ifade etmiştir²⁹.

Yetkin, “İşte Bunu Anlatıyor” adlı bir başka yazısında da yine benzer bir konuyu, sanatın tüm türlerini mevzubahis yaparak ele almıştır. Yetkin, hiçbir dönemde sanat ve edebiyatın bu denli rahatsız edilmediğini söyleyerek onlardan istenilenin, sanata yüklenen anlamların sanat tarafından karşılanamayacağını, sanatın tüm ideoloji ve

27 Anonim, 12 Temmuz 1947, 1.

28 Yetkin, 4 Ocak 1947, 1; Hulusi, 08 Şubat 1947, 3.

29 Yetkin, 4 Ocak 1947, s.1.

siyasetlerden üstün bir alan olduğunu vurgulamıştır. Hatta bunu paylaştığı bir hikaye ile daha iyi anlatmak istemiştir³⁰:

“Mabedi andıran loş bir oda. Beethoven piyanosunun başında sanatlarından birini çalıyor. Onu dikkatle dinledikten sonra bir an susan kadının sözlerini işitiyorum: Üstat, eseriniz neyi anlatıyor? Hiçbir şey söylemeden, aynı parçayı tekrar çalan Beethoven’in cevabı: “İşte bunu anlatıyor!”

diyerek güdümlü sanat savunucularının Beethoven’in söylemeye çalıştığı şeyi anlamayacaklarını, bu düşünce ile geçmişte sanatın ahlak hocalığı olmasının nasıl üstesinden gelindiyse bugün de “*siyaset çömezi*” olmaktan kurtarıp, yine aynı tehlike ile karşılaşıldığında bertaraf edilmesi gerektiğini vurgulamaya çalışmış, bunun için de sanatçının özgürlüğüne vurguda bulunmuştur.

“Yaratma Hürriyeti” adlı yazısında benzer bir konuya değinen yazar ve eleştirmen Mehmet Kaplan’a göre, içinde yaşanan dönemde insanlık büyük bir tehlike ile karşı karşıya kalmış, modern ideoloji ve ekoller insanların karar alma iradelerini, zekâlarını ve yaratıcı ruhlarını engellemiştir. Aslında bu durumdan etkilenen en çok da sanatçılardı. Kaplan, bazı ülkelerde devletin, nasıl sanat yapılacağına yönelik bir siyaset belirlediğini, devletin güdümüyle hareket eden, onun isteklerine boyun eğen sanatçının da standart, birbirinin aynısı olan, tek düze eserler ürettiğini ileri sürmüştür³¹.

Selahattin Batu da “Sanatkârın Dünya Görüşü” adlı yazısında hangi dönemde olursa olsun herhangi bir radikal fikrin hüküm sürdüğü, karşıt görüşe müsamahanın tanınmadığı, özgürlük gibi en önemli değerlerin olmadığı bir ortamda, büyük sanat eserlerinin ortaya çıkamayacağını vurgulamıştır. Aşırı doktrinlerin insanların dünya görüşünü etkisi altına almakla kalmayıp duygu dünyasının içerisine kadar girdiğini iddia eden Batu, bir düşüncenin etkisi altına giren duygulardan artık hayır beklenemeyeceğini, duygu ve düşünce ortaklığıyla hareket eden bir sanatçının bu tür ideolojik dayatmalardan kendisini sakınması gerektiğini söylemiştir. Bu bakımdan da yazara göre, faşist bir dünya görüşü her ne kadar tehlikeliyse komünist doktrin de onun kadar tehlikelidir, gericedir. Bu sebeple sanatçı toplum meselelerine her ne kadar kulak verip içinde yer alsada gerçek bir yaratı ortaya koyabilmek için bütün radikal, keskin fikirlerin uzağında kalmalı, her şeyden önce özgür düşünüp, özgür olmalıdır³².

Batu “Sanat Afyon mudur” adlı yazısında da benzer bir görüştedir. Yazar, sanatçının toplumsal meselelerin, yaşadığı çağın olaylarını sanatına yansıtabileceğini fakat ideoloji ve politikaların kurbanı olmaması gerektiğini vurgulamış, gerçek bir sanat eserinin ancak bütün bu dayatmalardan uzakta, özgür bir ortamda var olabileceğini belirtmiştir³³.

30 Yetkin, 11 Ocak 1947, 1.

31 Kaplan, 31 Mayıs 1947, 1.

32 Batu, 4 Ocak 1947, 1-3; Hulusi, 08 Şubat 1947, 3.

33 Batu, 15 Mart 1947, 1.

“San’atkarın Sınıfı” adlı yazısında ise Batu, sanatçının resmini kimler için yapacağı, hangi sınıfa hitap edeceği sorusuna cevap arar. Gerçek sanatçının ne köylüye, tüccara, işçiye ne de bürokrata hitap edebileceğini; sanatçının aydın sınıfına tabi olmasından ötürü kendisini en iyi anlayacak olan bu sınıfa hitap etmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ona göre sanatçının hitap ettiği kitle hangi sınıfa mensup olursa olsun kendisini anlayandır. Bu sebeple sanatçı, “*bütün sınıfların, insanların ve zamanların malıdır*” demiştir³⁴.

Yazar Melahat Özgü de “Sanatta Milli Duygu” adlı yazısında, sanatın olduğu gibi tabiatı taklit etmek değil de milli bir duygudan güç alarak düşünce ve hayallere şekil vermek olduğunu belirtmiş, bu duygudan beslenmeyen hiçbir eserin büyük olamayacağını ileri sürmüştür. Özgü, bir milletin içinden doğan ve o milletin ürünü olan sanat mükemmelliğe eriştiğinde ise bütün milletlerin ürünü olacak diyerek sanatın evrensel vasfına dikkati çekmiş ve şöyle eklemiştir: “... Milletler dâhilerinin eserlerinde birbirlerini bulurlar ve onlarda birbirlerini anlamağa çalışırlar. Karşularındakini saymasını, onlara değer vermesini öğrenirler; çünkü Goethe’nin dediği gibi has milliyetçilik ve insanlık burada birbiriyle uzlaşır”³⁵.

Aslında gazetede bu konularda yazanlar yalnızca Türk yazar kadrosundan olmayıp, yabancı yazarların da benzer konulardaki görüşlerine yer verilmiştir. Bunlar arasında 29 Mart 1947 tarihinde Charles Morgan’ın “Totaliter Bir Edebiyata Karşı” ve Leon-Paul Fargue’nin “Siyaset Yazarı Uçuruma Sürüklüyor” adlı yazıları örnek olarak gösterilebilir.

3.2. Eleştiriye Dair

Cevad Memduh Altar, Hasan Basri Yüce, Malik Aksel gibi yazarlar, eleştiri meselesini eleştiri kriterleri ve eleştirmenlerden beklenenler bakımından ele almıştır. Cevad Memduh Altar, Batı’daki sürece de değinerek gerçek bir eleştirinin ancak 19. Yüzyılın başları itibarıyla gazete ve dergilerde yapıldığının altını çizerek, yine bu anlamda gazete ve dergilerin eleştiri açısından önemine vurguda bulunmak istemiştir. Eleştirinin geldiği nokta itibarıyla giderek sanat eleştirmeni dünyanın her yerinde kabul görmeye başlamıştı. Eleştirmen, geçmişte olduğu gibi sanat dünyasında propaganda güden gazetelerle karşı karşıya değildir; eleştiri konusunda malzemesizlik, teknik ve estetik açıdan yetersizlik sorun olmaktan çıkmış ve eleştirmen artık imzasını gizlemek zorunda kalmamıştır³⁶.

Yazar Hasan Basri Yüce de “Beklediğimiz Tenkid” adlı yazısında sanat eleştirisinde tarih bilincinin önemini vurgulayarak modern Türk sanatı hakkında yazan eleştirmenlerin birçoğunun bu bilinçten yoksun olduğunu ifade etmiştir. İki tür sanat eleştirmeni olduğunu söyleyen Yüce, bunlardan bir kısmının kendi döneminin zevkiyle sanat eserlerine yaklaştığını, geçmişe özlem duyduğunu; diğerlerinin ise geçmişten tamamıyla kopuk bir şekilde gelecek hasreti içinde sabırsız ve hırçın olduğunu ifade etmiş ve şöyle söylemiştir:

34 Batu, 11 Ocak 1947, 1.

35 Özgü, 28 Haziran 1947, 2.

36 Altar, 04 Ocak 1947, 2.

“Birinciler, zevksizlikleriyle anlayışlarının basitliği içinde, düne övgü, bugüne yergi dizerek, ilerleyen zamanı durdurmak istiyor, ikinciler ise, zirve eserlerin verdiği sarhoşlukla, bu eserlerin yaratılış şartlarını ve yaratılma zamanlarını düşünüp tartışmadan ve büyük sanatçıların, büyük sanatçı olarak doğmadıklarını, belki doğuştan getirdikleri istidatları geliştire geliştire büyük sanatçı olduklarını hesaba katmadan, onlarla kıyaslamalar yapıp ümitsiz sonuçlara varıyorlar. Sanatımızın gelişmesine ve serpilmesine hizmet edecek olan tenkid, dünü unutmadan günü belirten ve yarını hazırlayan yapıcı bir kuvvettir”³⁷.

Malik Aksel ise sanat ortamında yapıcı bir eleştiriye ihtiyaç olduğunu, sanat ortamına yeni girmeye başlayan anlayışların açıklanmaya, sanat izleyicisine tanıtmaya ihtiyaç olduğunu belirtmiştir. Modern sanata yönelik yapılan sert eleştiri ve beğenileri inceleyerek süzgeçten geçirecek bir eleştirmenin beklendiğini, memlekette geleneği olmayan yeni sanat anlayışlarının iki kutup arasını barıştırmacı, uzlaştırmacı bir anlayışla ele alınması gerektiğini ifade etmiştir³⁸.

3.3. “Sanatın Sütanasi” : Paris³⁹

Köklü bir kültürel ve sanatsal geçmişi olan Paris, II. Dünya Savaşı sonunda sanat patronluğunu New York’a kaptırmıştır⁴⁰. Bu gelişmelerin yaşandığı yıllarda Paris’teki sanat ortamının egemen üslubu, Amerika’daki soyut dışavurumculuktan farklı olmayan, Taşizm, Art Informel olarak da adlandırılan bir tür lirik soyutlamacıdır. Jean Fautrier, Georges Mathieu, Hans Hartung, Alberto Burri gibi sanatçılar bu anlayışın temsilcileridir. Bu sanatçılar, çoğunlukla Amerikan soyut dışavurumcularında olduğu gibi II. Dünya Savaşı’nın yıkıcı etkilerine tepki göstererek kendi iç dünyalarına dönmüşlerdir. Bazen de daha simgesel anlatımları seçerek savaş sonrası insanın durumunu karamsar bir yaklaşımla resmetmişlerdir⁴¹.

Sanatın uzun yıllar boyunca merkezi olma rolünü üstlenmiş olan Paris’in savaş sonrasındaki görüntüsü ve sanat ortamı, sanat geleneği, Türk sanatı ile ilişkisini öne çıkaran yazılar, *Sanat ve Edebiyat* gazetesinin sayfalarında belirgin bir şekilde yer almıştır⁴².

Ressam Arif Kaptan, gazetenin “Paris Mektubu” başlıklı sütunu altında yer alan yazıları “Paris ve Resim Sergileri”, “Bir Müze Gezintisinin Düşündürdükleri”, “Bonnard’ın Sergisinde”, “Serusier Sergisi”, “Chagall Sergisi” ile Paris’te bulunduğu

37 Yüce, 22 Şubat 1947, 3.

38 Aksel, 12 Nisan 1947, 2.

39 Bu başlık, “Resim Sanatı ve Biz” adlı yazısında Eşref Üren’in kullandığı bir betimlemeden esinlenerek konulmuştur.

40 Ayrıntılı bilgi için bk. Guilbaut, 2009.

41 Antmen, 2009, 152.

42 Ayrıntılı bilgi için bk. Rado, 4 Ocak 1947, 2; Üren, 04 Ocak 1947, 3; Adil, 01.01.1947, 5; Anonim, 11 Ocak 1947, 2.

sıralarda açılan sergilere ve Paris sanat hayatına dair izlenimlerine yer vermiştir⁴³. Paris'te sergi açısından canlı bir ortamın varlığından söz eden Kaptan'a göre Fernand Leger, Picasso, Braque, Gauguin, Van Gogh gibi sanatçıların art arada açılan sergileriyle müze ve sanat galerileri oldukça etkin bir biçimde çalışmaya devam etmekteydi. Öte yandan, II. Dünya Savaşı sırasında sığınaklara terkedilen eserler tekrar gün yüzüne çıkmakta, Louvre Müzesi'nde bir takım onarım çalışmaları devam etmekteydi⁴⁴.

Paris'in sanat hayatı hakkında yazılan diğer bir yazıda Paris'in kısa bir zaman önce Modern Sanat Müzesi'ne kavuştuğu haberi verilmekteydi. Bütün sanat ekollerinin yuvası olan Paris şehrinde uzun zamandır bu haberin beklendiği, müzenin açılmasıyla birlikte daha önce halk ve basın alay ettiği, Akademi ve taraftarlarının nefret duyduğu Picasso, Matisse, Signac, gibi modern sanatın usta sanatçılarının müzede yer bulmaya başladığı belirtilmiştir⁴⁵.

Eşref Üren'in "Resim Sanatı ve Biz" adlı yazısı da Paris sanat ortamı üzerinedir. Üren, II. Dünya Savaşı sonrasında sanat otoritesini yeniden kazanmaya çalışan Paris'le ilgili olarak şunları söylemiştir: "*dünya resminin başını yine koca Fransa çekiyor. Yüzyıllar boyunca sürüp gitmekte olan bu devrilmez büyük saltanat Paris'i resim san'atının adak noktası (mihrak) ve cenneti yapmaktadır... Fransa bugün resim alanında bütün dünyaya bir esatir⁴⁶ mahlûku, bir dev gücü ile sultanlığı etmektedir*". Anlaşılacağı üzere Üren, Fransa'nın sanat konusundaki geçmiş yıllardaki etkinliğini sürdürdüğüne vurguda bulunmak istemiştir⁴⁷.

3.4. Eski-Yeni Sanat Tartışmaları

Anlatım dili olarak izlenimci tekniği yeğleyen Ahmet Ziya, Hikmet Onat, Feyhaman Duran, İbrahim Çallı, Şevket Dağ, Namık İsmail gibi Sanayi-i Nefise Mektebi Alisi'nden mezun sanatçıların 1908'de bir araya gelerek kurduğu "Osmanlı Ressamlar Cemiyeti", 1921'de "Türk Ressamlar Cemiyeti", 1926'da "Türk Sanayi-i Nefise Birliği", 1929 yılında ise "Güzel Sanatlar Birliği" adını almıştır. Amaçları arasında sanatlarını topluma tanıtmak olan birlik üyeleri 1916'dan 1952 yılına dek her yıl İstanbul'da Galatasaray Lisesi'nde Galatasaray Sergileri adıyla; Ankara'da ise 1923 yılından 1960'lara dek "Güzel Sanatlar Birliği Resim Sergileri" adıyla sergiler düzenlemiştir⁴⁸. 1940'lı yıllarda birlik üyelerine karşı hep aynı konuları çalıştıkları, kendilerini sürekli tekrar ettikleri yönünde eleştiriler yöneltilmiştir⁴⁹.

43 Kaptan, 26 Temmuz 1947, 2; 23 Ağustos 1947, 1; 20 Eylül 1947, 2; 15 Kasım 1947, 2; 16 Aralık 1947, 1, 3.

44 Kaptan, 26 Temmuz 1947, 2.

45 Cogniat, 04 Ekim 1947, 4.

46 Esatir: Mitoloji

47 Üren, 04 Ocak 1947, 3

48 Berk, Gezer, 1973, 40; Giray, 1988, 23-27; Yasa Yaman, 1995, 35-39.

49 Eleştirilere dair detaylı bilgi edinmek için bk. Başman, 18 Ağustos 1943, 2; Güvemli, 1945, 2; Üren, Haziran 1942, 15.

Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği'nin⁵⁰ içinden çıkan ve 1933'de Nurullah Berk, Zeki Faik İzer, Zühtü Müridoğlu, Abidin Dino, Elif Naci ve Cemal Tollu'nun bir araya gelerek "d Grubu" adıyla kurdukları grup, modern sanatı sergiler yoluyla göstermek, sanatı halk arasında yaygınlaştırmak gibi amaçlara sahipti. Halkın büyük tepkilerine yol açan ilk sergileri olumsuz değerlendirilirken, hocaları Leopold Levy'nin de etkileriyle 1939'dan sonra klasizme yakın bir sanat dilini benimsemeye başlamışlardır⁵¹.

1940'lı yılların sanat çevrelerini meşgul eden konuların başında eski-yeni sanat meselesi gelmektedir. 1914 (Çallı) Kuşağı sanatçılarının yeğlediği izlenimci sanat anlayışı eski sanatı, Cumhuriyet'in yeni sanatı olarak görülen, d Grubu tarafından benimsenen kübizm ise yeni sanatı temsil etmekteydi. Sanat ortamında eski-yeni sanat üzerine yapılan bu tartışmalar, Akademik izlenimci sanat anlayışını benimseyen Güzel Sanatlar Birliği ile bu kalıpların dışına çıkarak Cezanne kübizmine dayalı bir sanat anlayışını benimseyen d Grubu olmak üzere birbirinden ayrı sanat anlayışına sahip grupların sanatçıları arasında yapılmaktaydı.

Türk sanat ortamının sözü edilen bu tartışmaları, sanatın nabzını tutan *Sanat ve Edebiyat* gazetesine de yansımış; farklı görüşlere sahip sanatçı ve yazarlar tarafından bu konu tartışmaya varacak bir şekilde ele alınmıştır. Geleneğin önemini yazılarında vurgulayan, resimlerinde Anadolu'ya, Anadolu insanına ve mahalli motiflere yer veren Malik Aksel'in ve d grubu sanatçılarından Nurullah Berk'in bu konu hakkındaki tartışması dikkat çekicidir.

Malik Aksel "Bir Sanat Düellosu" adlı yazısında, önce Müstakillerle sonra da d Grubu'yla memlekete taşınan kübizmin sanat çevrelerinde alay konusu edildiğini ve bu yönde bir sanat anlayışı yeğleyen sanatçıların üretiminden şüpheyle bahsedildiğini ileri sürmüştür. Aksel'in iddiasına göre onlarla birlikte sanat, anlaşılmayan, sıkıntılı bir devreye girmiş, yeni sanat sanatseverleri bir türlü tatmin edememişti. Sanatta eski-yeni meselesiyle birlikte sanat ortamında keskin kutuplaşmalar ve hararetili tartışmaların yaşandığını söyleyen Aksel⁵², "Bir Resim Kavgasının Düşündürdükleri" adlı yazısında, bu kez daha etraflıca olmak üzere yine bu konuyu ele almıştır. Yeni sanatla birlikte sanatın anlaşılmasız bir dile sahip olduğunu, böylelikle belli bir zümreye hitap etmek zorunda kaldığını, yeni sanat uğruna eski sanatta ne varsa zarar gördüğünü, Süleyman Seyyid, Osman Hamdi Bey gibi tuval resminin ilk ustalarının hiçe sayıldığını ileri sürmüştür. Bu yeni sanatın savunuculuğunun yalnızca ressamlarca değil edebiyatçılar tarafından da yapıldığını, hatta edebiyatçıların onlara methiyeler düzdüğünü belirtmiş ve yeni sanat hakkındaki olumsuz fikirlerini şu şekilde dile getirmiştir:

"...hiçbir devrin sanatı bugünkü kadar anlaşılmasız bedbahtlığına, talihsizliğine uğramamıştır. Bugünün sanatı toplu bir karakter göstermediği gibi buna karşılık yapılan övgüler anlaşılmasız yapma

50 Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Giray, 1988.

51 Yasa Yaman, 1995, 37.

52 Aksel, 12 Nisan 1947, 2.

bir resim edebiyatını ortaya koydu. Daha doğrusu, bu karışık içinden çıkılmaz resim literatürünün yaptığı en müsbet şey halkı resimden soğutmaktan başka bir şey olmamıştır. Bugün artık bu sanatın kaynağı olan Fransa’da bile bu ifratlardan bıkmıştır”⁵³.

Aksel, “Yeni Resim Üzerine Tartışmalar” adlı yazısında, bir kez daha yeni sanatı ve bu yönelimdeki sanatçıları eleştirmiştir. Dünyanın her yerinde Akademi dışında yuvalanan bu sanatın Türkiye’de Akademiye yerleştiğini belirten Aksel, ressamların Paris modasına takılıp, kendi öz değerlerine uymayan eserleri yapmak gibi bir tavır içinde olduklarını söylemiştir. D grubu ile birlikte sanatımıza her türlü tuhaflığın sokulduğunu, resim sanatının ciddilikten uzaklaştığını ekleyen Aksel, ressamların milletin sanat zevkini yükseltmek amacını taşıdıklarını söyleyip de bunun tersine üretimler vermesini garipsemiş, halkın bu eserlerden büyük bir rahatsızlık duyduğunu belirtmiştir. Aksel, yeni sanatın savunucularının açtıkları sergilere halkın ilgi göstermediği yönündeki şikâyetlerini haksız bulduğunu belirtmiş; halkı düşünmeyen, onun isteklerini yerine getirmeyen bir sanatçının, suçu halkta değil kendisinde araması gerektiğini öne sürmüştür⁵⁴.

Malik Aksel, “Ezeli Anlaşmazlık” adlı yazısında *gelenekçi* ve *yenilikçi* olarak adlandırdığı iki kişiyi birbirleriyle konuşturup düelloya sokmuştur. *Gelenekçi*, eski sanatın, *yenilikçi* adını verdiği kişi ise yeni sanatın savunucusudur. *Gelenekçi yenilikçiyi*, *yenilikçi* de *gelenekçiyi* beğenmez, birbirlerini birçok açıdan eleştirirler. Aksel, yeni sanatla uğraşan sanatçıların toplumun isteklerini dikkate almadığını, sanatı sadece kendi dünyalarına ait bir durum olarak gördüklerini, kendilerini sanatla ifade edemeyince felsefe ve psikanaliz gibi yöntemlere başvurduklarını, ancak toplum tarafından kabul görmeyip, takdir edilmedikleri yönünde şikâyetlerde bulduklarını ifade etmiştir.

Gelenekçi ise Rönesans sanatından örnekler vererek bugün bile hala o eserlerin büyük bir kesim tarafından beğenildiğini, bu eserlerin yalnızca yaratıcısının benliğiyle ilişkili bir tarafının olmadığını, sanatın zaten herkesin ortak duygu ve aklına hitap edecek bir şey olduğunu, bu sebeple de sanatın moderninin, adına yeni denen her şeyin de yeni olmayacağını belirtmiştir. Yeni gibi eski diye bir şey de yoktur *gelenekçiye* göre; tarihte her nesil kendi devrini yeni olarak kabul etmiştir. Bununla birlikte *gelenekçi*, yeni sanat adı altında yapılan eserlerin acemi sanatçılara büyük fırsatlar verdiğini iddia ederken, insan vücuduyla alay ettiğini düşündüğü Picasso’nun sanatını eleştirmekle modern sanata düşman olmanın aynı anlama gelmediğini söyler. *Yenilikçi* ise *gelenekçiye* karşılık olarak, eski sanatçıların yaptığı eserlerin hep birilerine beğendirmek kaygısı içinde olduğunu, sanatçının kendi şahsi fikirlerinin ikincil planda kaldığını, eski sanatın en büyük yanlışının ise tabiatın temsili konusundaki benzerlik takıntısında olduğunu belirtmiştir. Öte yandan aslında geleneksel bir sanat anlayışının taraftarı olan Aksel, *yenilikçinin* konuşmalarında kendince ironi yapmaya çalışmış, kendi fikirlerini *yenilikçinin* ettiği laflarla şöyle açığa vurmuştur:

53 Aksel, 26 Nisan 1947, 1,3.

54 Aksel, 21 Mayıs 1947, 1,3.

“ Modern bir esere gülebiliyorsak onunla alay edebiliyorsak o eser başarılıdır. Bu eserleri bakıp izah eden ukalalardan ziyade bunlar karşısında kahkaha atanlar ve bunlarla alay edenler, bunları anlamış sayılırlar”⁵⁵.

Gazetede yeni sanatın savunucularından olan d Grubu üyeleri Nurullah Berk ve Arif Kaptan, kübizmi, yeni sanatı, kübizm ekolünün önde gelen temsilcilerinden Andre Lhote’u tanıtıcı yazılar yazmıştır. Nurullah Berk, Andre Lhote’un ülkemizde bilinen en önemli Fransız ressamlarından olduğunu, Zeki Faik İzer, Salih Urallı, Cemal Tollu, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Ercüment Kalmık gibi pek çok genç sanatçının Paris’e gittiğinde atölyesinde çalışıp, yetişmesinde katkısı olduğunu, bu sanatçıların Türk sanat ortamına kübizm öğretilerini getirdiğini ifade etmiştir⁵⁶. Arif Kaptan ise yazısında empresyonizm ve kübizmi karşılaştırarak empresyonizmin resim sanatına katkısının olsa da geldiği nokta itibarıyla hem renk hem de şekil açısından doyurucu olmadığını, Pablo Picasso, Georges Braque, Raoul Dufy ve Georges Rouault gibi kübizmin önemli sanatçılarının resimlerinin yanında, empresyonist resimlerin renksiz ve biçim açısından da hafif kaldığını söylemiştir⁵⁷.

3.5. Sergi Haberleri

Gazetenin faaliyet gösterdiği yıl olan 1947’de düzenlenen sergiler, gazetenin sayfalarında “Haftanın Sanat Olayları”, “Kısa Sanat Haberleri”, “Sanat Haberleri” adlı sütunlarda kendine yer bulmuştur. “Bugünkü Türk Resmi ve Eski Zaman Türkiye’si”, 8. Halkevleri Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisi, d Grubu’nun 15. Yıl Sergisi, 8. Devlet Resim ve Heykel Sergisi, Ankara Halkevi’nin Türk Camcılığı Sergisi, İngiliz Kültür Heyeti tarafından açılan Britanya Şehircilik Sergisi ve bazı kişisel sergiler, gazete sayfalarına taşınan dönemin öne çıkan sergilerinden bazılarıdır.

Nurullah Berk, gazetenin 43-44. sayısında “Rene Grousset ile Bir Konuşma” adlı yazısında “Bugünün Türk Resmi ve Eski Zaman Türkiye’si” adlı serginin oluşum ve açılış serüvenini aktarmıştır. 1 Aralık 1946’dan 15 Ocak 1946’ya dek Paris’te Cernushi Müzesinde açılan sergi için Berk, Paris’teyken Cernushi Müzesi müdürü Grousset ile yaptığı görüşmeler sonucunda böyle bir serginin açılmasına karar verildiğini, birkaç aylık bir yoğun çalışma sonucunda açılabilirdiğini belirtmiştir. Berk, Rene Grousset ile yaptığı uzun süreli görüşmelerden bazı detayları defterine not ettiğini söylemiş ve Grousset’in sergide yer alan Türk sanatçıları ve eserleri hakkında söylediği sözleri gazetenin sayfalarında okuyucularla paylaşmıştır:

“Giamond, Despiau, Lhote ve Gromaire gibi üstadlarımızın atelyelerinde yetişmiş olmakla beraber modern Türk sanatkarları, Fransız sanatından topladıkları hatıraları kendi milli ilhamları ile kaynaştırmaya muvaffak olmuşlardır. Müzemizde tertip edilen sergide de bu taraf pek belli. 17inci

55 Aksel, 01 Aralık 1947, 1, 5.

56 Berk, 06 Eylül 1947, 1,3.

57 Kaptan, 20.09.1947, 2.

ve 18inci asırlar Türk kumaş, halı, çini ve minyatürlerinin teşhir edildiği salonlardan bu günün Türk sanatkarlarının tablo ve büstlerinin bulunduğu kısma geçerken, insan, hiçbir yadırgama duymuyor. Ve arada –yeni zamanla eski zamanın- bu birbirinden çok farklı eserleri arasında hiçbir kesinti görmüyor. Devam eden belki aynı teknik değil fakat muhakkak ki aynı görüş, aynı duyuş, tek kelime ile aynı ruhtur.

Bütün Şark milletlerinin dünyanın yeni icablarına uymak, dünya konserine girmek için başarmaya mecbur oldukları büyük bir iş var: kendi ananelerine kültürlerine sadık kalmakla beraber, Avrupa'nın maddi ve manevi sahalardaki kazançlarını temessül etmek ve iki dünyanın en özlü kıymetlerini birleştirmek. Şark milletleri içinde bu sentezi kurmaya yakınlaşan –hatta diyeceğim, kuran- Türkiye'dir. Bunun yeni bir misalini sanatkarlarımızın eserlerinde görüyorum⁵⁸.

Her yıl düzenli olarak gerçekleşen halkevi sergileri ise halkın sanat zevkini ve güzel sanatlara yönelik ilgisini artırmak konusunda faydalı olmuştur⁵⁹. İlki Ankara Halkevi'nde 22 Mayıs 1940 tarihinde düzenlenen sergi, memleketin farklı yerlerindeki halkevlerinde Şubat ayında açılan resim sergileri sonrası derece kazanan eserlerin Ankara'ya gönderilmesiyle oluşmaktaydı. Böylelikle memleket genelindeki resim ve fotoğraf alanındaki eserler toplu bir şekilde görülme imkânı bulmuştur⁶⁰.

9 Şubat 1947'de açılan Halkevleri 8. Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisi de gazeteye konu olmuş; serginin nerede hangi tarihlerde sergileneceği, sergiye katılacak olan eserlerin sayısı ve derece alanların bilgisi yer almıştır. Buna göre, İller Bankası'nın halkevi resim galerisinde açılan sergiye bu sene 36 amatör katılmış, gönderilen eserlere iki ayrı jüri incelemesi sonucu derece verilmiştir. Resimde birinciliği Sabahat Agoğlu, ikinciliği Samiye Tibet, üçüncülüğü Mustafa Tömekçe, dördüncülüğü Hayrullah Batmaz, beşinciliği ise Tahsin Türker kazanmıştır. Fotoğraf dalında ise birincilik derecesine Sadrettin Sonat, ikinciliğe Rıfat Sümer, üçüncülüğe de Mustafa Zeybekoğlu layık görülmüştür⁶¹.

D Grubu'nun 15. Yıl Sergisi, 18 Ekim 1947 tarihinde Taksim Fransız Kütüphanesi'nde büyük bir kalabalıkla açılmıştır. 15 yıllık tarihin bir etkinlikle kutlanmak istendiği bu sergi, basında hem olumlu hem olumsuz yazılarla karşılık bulmuştur⁶². *Sanat ve Edebiyat* gazetesinde de d grubu sanatçılarından Nurullah Berk, sergi dolayısıyla grubun tarihsel sürecini, resim sanatı açısından önemini ve yerini, sanat anlayışını anlatan “D Grubunun 15 Yılı” adlı bir yazı yazarak, grubun Türk sanatına katkıları ve gelecekte izlemeyi düşündükleri yol hakkında şu sözleri etmiştir:

58 Berk, 1 Kasım 1947, 1.

59 Epikman, 1947, 18-20.

60 Doğan, 2009, 130.

61 Anonim, 15 Şubat 1947, 2.

62 Yasa Yaman, 1992, 130.

“D Grubu on beş yıl içinde hatırı sayılır bir edebiyata mevzu olmuş, karikatüristleri ilham etmiş, 1933 yılına kadar pek durgun olan sanat dünyamızda müspet ve menfi akisler uyandırarak bir hareket ve dinamizm unsuru olmuştur... Kaldı ki kanaatimca, bu grubun rolü bundan sonra başlayacaktır. Sanat yolu ne kadar uzun, ne kadar çetin ve kırk, kırk beş yaşındaki sanatkarlar daha ne kadar genç! D Grubu, yabancı tesirleri, tereddüt ve bocalamaları arkasında bırakarak çok daha özlü, daha şahsi eserler vermek arifesindedir⁶³”.

Nurullah Berk, D Grubu sanatçılarının temel bir ilke etrafında birleşip sanatlarında bir dönüşüme giderek yollarına devam edeceği hususunda ise şunları söylemiştir:

“Türk Ressamı, Avrupa’dan aldığı teknik malzemeye ehemmiyet vermeye devam etmekle beraber, artık kendi iç âlemine dönüyor. Bu âlem, hisler bakımından olduğu kadar, renk ve çizgi geleneğinin zenginliği bakımından da bakir bir hazinedir. Avrupalı sanatkarların acemice soyduğu bu hazine asıl sahiplerini bekliyor. Yüzlerce, binlerce eser şeklin, çizginin, rengin hatta mücerret sanat formlarının en mükemmel numunelerini bize sunmaktadır. Bunların dış görünüşüne bakarak değil, fakat ruhlarına inerek model bilmek, bu modellerden yarının canlı ve klasik Türk sanatını çıkarmak ileride çalışmalarımızın prensibi olmalıdır. D Grubu bugün, on beş yıllık bir faaliyet devresinden sonra, bu mesele ile karşı karşıyadır⁶⁴”.

Eleştirmen Fahir Onger, “D Grubunun 15 Yılda Kaybettikleri”⁶⁵ başlıklı bir yazıyla Nurullah Berk’in “D Grubunun 15 Yılı” adlı yazısına cevap niteliği taşıyan, eleştiri yazısı yazmıştır. Yazar, Berk’in sözü edilen yazısındaki sözlerine atıfta bulunarak onun savlarını çürütmeye çalışmış, d Grubu sanatçılarını ve sanat anlayışlarını bazı açılardan eleştirmiştir. Onger, Necip Fazıl Kısakürek, Peyami Safa, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Fikret Adil gibi yazarların ve d grubu sanatçısı Nurullah Berk’in gerek yazdıkları yazılarla gerek verdikleri konferanslarla grubu desteklediklerini, sistemli bir propaganda çalışması yaptıklarını dile getirmiştir. Öte yandan Onger, d Grubu’nun ilk büyük sarsıntısının Leopold Levy’nin öğrencilerinin bir araya gelerek oluşturduğu Yeniler Grubu’nun kurulmasıyla başladığını söylemiştir. Nurullah Berk’in sergi dolayısıyla yazmış olduğu “D Grubunun 15 Yılı” başlıklı yazısında söylediği üzere “*mesele, garp ümanizmasına girmek, orada cereyanları benimsemek, bunları kendi süzgecimizden geçirerek yeniden hayatlandırmak idi*” sözüne karşılık olarak aslında grubun garp hümanizmasına giremediğini, yıllardan beri sergilerinde natürmort, nü, peyzaj görüldüğünü ifade etmiş; d Grubu sanatçılarının sergilerinde bugüne dek “*ağzı burnu yerinde tek bir kompozisyona hiç raslamadık*” diye eklemiştir. Ayrıca Onger, Berk’in bahsettiği cereyanlardan kübizm, fütürizm, sürrealizm gibi akımları mı anlamamız gerektiği sorusunu yöneltmiştir. Onger,

63 Berk, 18 Ekim 1947, 1-2.

64 Berk, 18 Ekim 1947, 2.

65 Onger, 15 Kasım 1947, 3.

resimde hümanizma konusunda Suut Kemal Yetkin ile aynı fikirde olduğunu, onun söylediği gibi resimde hümanizmaya varmak için resim sanatının büyük ustaları olan Leonardo gibi sanatçıları örnek almak ve onların yaptığı gibi insanı inceleyerek büyük kompozisyonları öne çıkarmak gerektiğini vurgulamıştır. D Grubu'na bakıldığında hem bu büyük kompozisyonlardan hem de insan tasvirinden kaçınmışlardı. Birkaç d Grubu sanatçısının CHP'nin düzenlediği Yurt Gezileri ile Anadolu gerçeklerini konu edinen eserler yapmış olduğunu, ancak d Grubu'nun genel olarak Türk motif ve renklerini yalnızca dekoratif bir anlayışla resmettiğini ileri sürmüştür⁶⁶.

1939'dan günümüze dek her yıl düzenli olarak varlığını sürdüren Devlet Resim ve Heykel Sergileri, sanat ortamına pek çok açılım getirmiştir. Bu sergiler sayesinde sergileme mekânı, ödüllendirme usulleri, yönetmelik gibi konularda her yıl sanat gündeminin nabzını tutan tartışmalar yapılmıştır. 2 Ocak 1947 tarihinde Ankara Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi salonlarında 8. Devlet Resim ve Heykel Sergisi açılmıştır⁶⁷. Sergi hakkındaki görüşlerini gazete sayfalarında paylaşan Refik Epikman, sergiyle ilgili olarak yurdun sanat olayları arasında gittikçe önemi artan bir etkinlik olduğu yorumunda bulunmuş; fakat bu sergi dolayısıyla sergi mekânı konusunun gündeme getirerek, "*Okadar göz nuruna ve kafa emeğine mal olan eserlerin sarı bir gölge altında renklerini kaybedişi, yersizlik yüzünden birbirleri üzerine yığılışı insanda çok hazin bir tesir uyandırıyor*"⁶⁸ sözleriyle, ışısız ve dar olarak nitelendirdiği Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi salonlarının kendisinde bıraktığı olumsuz izleri paylaşmıştır.

Diğer sergi ise Ankara Orduevi'nde düzenlenen Emekli Ressam Subaylar Derneği'nin resim sergisidir. Eşref Üren, "Resim Sanatı ve Bir Sergi" başlığını taşıyan yazısında, dördüncü sergilerini düzenleyen derneğin üyelerinin alaylı ve amatör sanatçılardan oluştuğunu ifade etmiştir. Kimisinin İngiltere, Fransa ve Viyana'ya gönderilerek oralarda resim eğitimi aldığını söyleyen Üren, buralarda resim dersi alan sanatçılarla yalnızca Mektebi Harbiye'den veya Mühendishane-i Hümayun'dan mezun olanların aynı kefeye konulamayacağını da eklemiştir. Üren, başka bir konuya daha gündeme getirmiştir: uzun yıllar kendisini sanata adanmış her ressamın Devlet Resim ve Heykel Sergileri'nin kalitesini yükseltmek amacıyla jüri kontrolünden geçtiği gibi uzun yıllar sergiler açan, kendilerini amatör olarak adlandırdıklarını söyleyen Emekli Subay Ressamlar da devlet eliyle kurulacak bir jüri heyeti ile aynı şekilde kontrole tabi tutulmalıydı⁶⁹.

1936 yılında sanat tarihçisi Burhan Toprak'ın müdürlüğü döneminde gerçekleşen Akademi reformu sonrasında resim şubesi başına getirilen Fransız ressam, gravürücü Leopold Levy, eğitimci ve sanatçı kimliğinin yanı sıra açtığı sergilerle de Türk sanatında etkin bir rol oynamıştır. Sanatçının 12 Haziran 1947'de Taksim'de Fransa Başkonsolosluğu'nda açtığı sergide İstanbul'da kaldığı süre zarfında yaptığı

66 Onger, 15 Kasım 1947, 3.

67 Anonim, 11 Ocak 1947, 2.

68 Epikman, 18 Ocak 1947, 1,3.

69 Üren, 18 Ocak 1947, 2.

yağlıboya, gravür, desen ve suluboya resimleri yer almıştı⁷⁰. Peyami Safa, sergiyle ilgili olarak gazetede yayımlanan yazısında, Leopold Levy'nin çalışmalarına, empresyonizm, kübizm, fovizm, fütürizm gibi akımların var olma savaşı verdiği, plastik sanatlar için oldukça tedirgin edici bir dönemde başladığını belirtmiştir. Öte yandan sanatçının bu akımların tamamen etkisi altında kalmamak, onlardan etkilenmek; fakat onların içinde boğulmamak gibi bir endişe taşıdığına dikkati çekmiştir⁷¹.

Ankara Halkevi'nin kendi salonlarında açtığı Türk El İşlemeleri Sergisi (1944), Türk Kumaşları Sergisi (1945) gibi milli kültür ürünlerinin tanıtılması, hatırlatılmasını amaçlayan sergilerden bir diğeri de 23 Şubat 1947'de halkevlerinin 15. yıldönümü için düzenlenen Türk Camcılığı Sergisi idi. Sergide, camdan yapılmış kandiller, kâseler, vazolar gibi günlük kullanılan eşyaları yer almaktaydı⁷². Tahsin Öz, cam işleri konusunun daha önce hazırlanan yayınlarda birkaç satırı geçmeyecek şekilde olduğunu; buna karşın ilk olarak bu sergiyle birlikte bu konunun ele alındığını, Türk cam sanatı ürünlerinin halkın gözleri önüne serildiğini ifade etmiştir⁷³.

25 Ocak 1947'de büyük bir törenle Ankara Halkevi'nde açılan İngiliz Kültür Heyeti'nin İngiliz Mimarlar Enstitüsü ile birlikte hazırladığı İngiliz Şehircilik Sergisi⁷⁴, bölge planları, şehir planları, hali hazır haritalar, maketler ve tamamlayıcı fotoğraflardan oluşmaktaydı. Yüksek Mimar Cevad Erbel, sergiyi İngiltere'nin uzun zamandır ihmal ettiği konut mimarisi ile savaş sonrasında bu alanda yapılacak olan planlamaları ilk denemeler olarak değerlendirmek gerektiğini ileri sürmüştür⁷⁵. İngiliz Kültür Heyeti tarafından açılan diğer bir sergi ise İngiliz mobilyalarının fotoğraflarını ve kitaplarını içeren sergi idi. Heyetin Yenişehir'de Kazım Özalp Caddesi'ndeki ofisinde açılan serginin öğrenciler, mobilya koleksiyonerleri ve sosyal tarih araştırmaları yapanlar için faydalı olacağı vurgulanmıştır⁷⁶.

Kişisel sergi haberleri de gazete sayfalarında kendine yer bulmuştur. Bu sergiler, açıldıkları mekânlarla birlikte şöyledir: İstanbul'da İsmail Oygur Galerisi'nde Zeki Kocamemi, Ünyon Fransız salonlarında Refia Erden, Tatyana, Şişli Halkevi'nde Turgut Atalay, Beyoğlu'nda Ada Mağazası'nın üst kat salonlarındaERCÜMENT KALMIK⁷⁷, İller Bankası altındaki resim ve heykel galerisinde Rami Uluer⁷⁸. Sergi tanıtım yazılarında, sanatçının aldığı eğitimden, sanat anlayışından ve daha önce açtığı sergilerden kısaca söz edilmiş ve sergideki eserlerden öne çıkanlar okuyucuya tanıtılmıştır.

70 Adil, 10 Haziran 1947, 4; 13 Haziran 1947, 2.

71 Safa, 28 Haziran 1947, 4.

72 Anonim, 01 Mart 1947, 3.

73 Öz, 1947, 3.

74 Anonim, 25 Ocak 1947, 1.

75 Erbel, 1 Mart 1947, 4.

76 Anonim, 24 Mayıs 1947, 3.

77 Zeren, 19 Nisan 1947, 2.

78 Kayı, 1 Kasım 1947, 5.

3.6. Sanatçı Toplantı ve Yemekleri

Ankara ve İstanbul gibi sanatın kalbinin attığı iki büyük şehirdeki her türlü sanatsal gelişme, okuyucularla paylaşmak üzere gazete sayfalarında yer bulmuştur. Bu haberler, resmi sanat tarihi anlatısının dışında kalan sanatçı ve sanatsever ilişkisi, sanatçı sorunları, sanatçının himayesi gibi meselelere dair anekdotlar içermektedir.

Gazeteci ve aynı zamanda yazar Şevket Rado, “İstanbul’da Sanat Hayatı” adlı yazısında, son yıllarda İstanbul’da gerek sanat gerekse edebiyat hayatının oldukça canlı olduğunu, bu canlılığın sergilerden, kitaplardan ya da sayısı artan dergilerden ziyade kahvehane ve evlerde, sanatçılar ve sanatseverler arasında yapılan toplantılarda görüldüğünü ifade etmiştir. Buna karşılık genç-yaşlı çoğu sanatçının eser icra etmek bakımından üretken olmadığını belirtmiş, sanatçılar ve edebiyatçılar arasında az eser verme endişesinin yerleştiğini de eklemiştir. Çok şiir, roman yazmanın, resim yapmanın, resim sergileri düzenlemenin sanatçıyı gözden düşürdüğü gibi bir algının yaratıldığı bir dönemden geçildiğini söyleyen Rado, üretkenliğin değersizlik olarak görüldüğünü ve küçümsendiğini belirtmiştir. “Az-öz” düşüncesinin sanatçıları kısırlığa götüren bir moda haline geldiğini ifade eden Rado, buna karşılık farklı mekânlarda bir araya gelen sanatçıların ve sanatseverlerin sanat konuları hakkında her zamankinden daha sık tartıştıklarını, bu toplantılarda roman, şiir, hikâye ve resmin nasıl olması gerektiği üzerine derin sohbetler yaptıklarını ifade etmiştir⁷⁹.

Sanat ve Edebiyat gazetesi, “Haftanın Sanat Olayları” adlı sütunda 1947 yılının Ocak ayı başlarında sanatsever bir iş insanı Ahmet Çanakçılı’nın⁸⁰ Ankara’daki ressamlarla birlikte dönemin bürokratlarının ve aydınlarının buluşma noktası olan Karpiç Lokantası’nda bir öğle yemeği yediği haberini vermiştir. Habere göre, sanatsever Fuat Pekin de bu yemeğe katılmış, hatta bir konuşma yapmıştır. Pekin, sanatçıları himaye etmenin önemine değinerek, devlet desteği yanında özel kurum veya kişilerin desteğine de ihtiyaç olduğunu belirtmiş ve bu konuda ilk teşebbüste bulunan Çanakçılı’ya şükran duygularını bildirmiş, bu yönde atılacak yeni adımların beklendiğini ifade etmiştir⁸¹.

Gazetenin iki sayı sonrasında, yine aynı sütunda bu kez de Mutlu Gazinosu’nda Ankara’daki sanatçıların büyük bir kısmının birlikte bir öğle yemeği yediği haberine yer verilmiştir. Fuat Pekin gibi bir sanatsever olan Ankaralı tüccar Rasih Selcanoğlu’nun yer aldığı yemekte, sanata dair pek çok konuşma gerçekleşmiştir. Yine sanatçılara gösterdiği destekten ötürü iş adamı Ahmet Çanakçılı’nın ismi zikredilmiştir. Sonunda, toplantının her ay belli zamanlarda yapılması kararlaştırılmış, bu işleri ayarlamakla sorumlu bir komite kurularak, başkanlığına da Fuat Pekin getirilmiştir⁸². Lütfi Ay da “Haftadan

79 Rado, 01 Mart 1947, 2.

80 Ahmet Çanakçılı, 1945 yılında VII. Devlet Resim ve Heykel Sergileri’ne kendisinin adını taşıyan bir para ödül koyarak sanatçıları desteklemiştir. Çanakçılı Ödülü hakkında ayrıntılı bilgi edinmek için bk. Dolmacı, 2006, 37.

81 Anonim, 18 Ocak 1947, 2.

82 Anonim, 01 Şubat 1947, 3.

Haftaya” adlı yazısında toplantının 8 Mart 1947’de yapıldığını, toplantıya yüzden fazla şair, yazar, ressam, müzisyen, tiyatro ve opera sanatçısının katıldığını belirtmiştir. Bu amaçla Mutlu Lokantası’nın yemek salonu ressamların tablolarıyla süslenmiş; salona bir de son çıkan kitapların yer aldığı bir stant konulmuştu⁸³.

Gazetede imzasız bir şekilde yer alan “Ankara’da Sanatkârlar Kulübü” isimli haberde ise 1947 yılı içerisinde planı değiştirilerek Devlet Opera ve Tiyatro Binası’na dönüştürülmekte olan Sergievi’nin içerisine yapılacak olan bir asma katta Ankara’da yaşayan sanatçıların bir araya geleceği, sanat konuşmalarının yapılacağı bir kulüpten söz edilmiştir. “...onları böyle bir teşkilatın bünyesi içinde toplamak fikrini ne yalan söyleyeyim çok cazip buluyoruz” sözlerinden de anlaşılacağı üzere, bu fikir sevinçle karşılanmıştır⁸⁴. Aynı konu bir sonraki sayıda “Sanatkârların Yemeği” adlı yazıda da vurgulanmış, ressamların Güzel Sanatlar Müdürü Halil Vedat Fıratlı’nın bu konudaki tasarılarından bahsettiği bilgisine yer verilmiştir⁸⁵.

Bunlardan başka, sanatçının ve edebiyatçının yaşadığı ekonomik sıkıntı da gazetenin sayfalarına konu olmuştur. “Suut Kemal Yetkin’e Açık Mektup” başlığını taşıyan yazısında Ali Süha Delilbaşı, sanatçının himaye edilmesi konusunu ele almış ve Yetkin’den bu hususta yol gösterici olmasını istemiştir. Kendisinin ve bazı dostlarının gerekli desteği vereceğini ifade eden Delilbaşı, dünyanın her yerinde sanat ve edebiyatla uğraşan kimselerin ünleninceye dek kıymetleri anlaşılmadığını, sanatçının zanaatçıdan bile daha kötü bir statüsü olduğunu eklemiştir. Öte yandan yazara göre, şöhrete ulaşıldığında da bu durumda pek bir değişiklik olmamakta ve benzer zorluklar yaşanmaya devam etmekteydi:

“Harcıalem resim yapıp çok defa boya ve bez parasına satan ressam güç hal ile karnını doyurur. Sergilerde sıra sıra dizilen o güzelim tablolardan kaç tanesi satılır? Gündelik gazetede çalışmıyan edebiyatçının vazifesi de budur. Halbuki gerçek sanat adamının ilerlemesi, yükselmesi mensup olduğu sanatta ‘şöyle böyle bir kimse’ olmaktan kurtulup ‘bir kimse’ haline gelmek, sıradan çıkıp en önde bir adam olabilmek için yalnız sanatın büyük havası içinde kalması lazımdır. Bizde sanatın bütün kollarında başka memleketlerdeki ölçü ile büyük adam yetişmemesinin başlıca sebeplerinden biri de budur. Çünkü sanatçı hayatını kazanmağa, yemeğe, giymeğe, bir dam altında oturmaya mecburdur. Bunun için para kazanması, para kazanmak için sanat âleminin dışında bir iş bulup çalışması lazımdır⁸⁶”.

Cumhuriyet’in 24. yıldönümü dolayısıyla sanat ve edebiyatımızın bugünkü durumunu özetleyen imzasız bir değerlendirme yazısı yazılmıştır. Buna göre, Milli

83 Ay, 15 Mart 1947, 1.

84 Anonim, 25 Ocak 1947, 2.

85 Anonim, 01 Şubat 1947, 3.

86 Delilbaşı, 1947, 1.

Eğitim Bakanlığı'nın tercüme faaliyetiyle edebiyatımızda bir Rönesans hareketinin gerçekleştiği vurgulanmış, Türk resim sanatının ise gerek Londra Halkevi'nde açılan Yozgat ortaokulu öğrencilerinin resim sergileri, gerekse Türk ressamlarının Paris'te açmış oldukları sergilerle ülke sınırları dışında kendini duyurma imkânı bulabildiği ifade edilmiştir. Öte yandan ilerleyen yıllarda Bursa'da açılması düşünülen Güzel Sanatlar Akademisi'nin sevinçle beklendiği, başka şehirlerde de devamının gelmesiyle plastik sanatlar dünyası için önemli bir kazanım olacağı vurgusu yapılmıştır. Son savaş yıllarının doğurmuş olduğu sıkıntılara rağmen güzel sanatlar alanının tümü için olumlu ve gelişme içeren bir süreçten geçildiği; gerek millet, gerekse devlet tarafından bu konudaki desteğin, fedakârlığın esirgenmediği görüşü öne çıkarılmıştır⁸⁷.

Sonuç

Sanat ve Edebiyat, yalnızca 1947 yılında 50 sayı yayımlanmış Ankara basımlı bir gazetedir. Gazete, sanatın tek bir türüne odaklanmayıp edebiyat, mimari, resim, fotoğraf, müzik, tiyatro gibi sanatın pek çok dalına ait yazılarıyla daha genel ve bütünlükçü bir tutum sergilemiştir. İmtiyaz sahibi Suut Kemal Yetkin'in edebiyat, estetik, felsefe, sanat tarihi konularına olan ilgisi ve çok yönlülüğü gazetedeki yazıların çeşitliliğinde belirleyici olmalıdır. Bu çeşitlilik, Nurullah Berk, Arif Kaptan, Kemal Zeren, Ekrem Akurgal, Cevad Memduh Altar, Şevket Rado, Eşref Üren, Refik Epikman, Lütü Ay, İbrahim Hoyi, Ali Süha Delilbaşı, Mehmet Kaplan gibi yazın, fikir ve sanat dünyasından uzman farklı kişiler tarafından kaleme alınan yazılarla mümkün olmuştur.

Sanat yazılarında öne çıkan konular, dönemin Türkiye'sinin sanat ortamına dair gelişmeler ve tartışmalardır. Yalnızca Türkiye sanat ortamı öne çıkarılmaz; özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında var olma savaşı veren Paris'in sanatsal gelişmeleri de gazete sayfalarına yansyanlar arasındadır. Bu yönüyle gazete, yayımlandığı döneme ayna tutmaktadır. Gazetede sanatın teknik sorunlarından çok üstlenmesi gereken rollere, temsil sorununa değinilmiş; sanatçıdan beklenenler dile getirilmiştir. Savaş sürecinde dünyada komünist ve faşist rejimler tarafından sanatın ideolojik bir amaca hizmet etmesine, *Sanat ve Edebiyat* gazetesi, sanatı ve sanatçının özgür olması gerektiğini savunan yazılarıyla ses çıkarmaktadır. “Zorlanan Sanat”, “Sanatkârın Dünya Görüşü”, “İşte Bunu Anlatıyor”, “Sanatkârın Sınıfı”, “Yaratma Hürriyeti”, “Yaratmak İhtiyacı” gibi yazılardan da anlaşılacağı üzere gazete, hümanist bir dünya görüşüne sahip yazarları ve yazıları desteklemiştir. Yazarlar, sanatçının ideolojilere, politikalara, propagandalara, siyasi doktrinlere, her türlü dayatma ve baskıya kulaklarını tıkaması, özgür bir şekilde sanatını üretmesi gerektiği vurgulanmış; sanatın kimsenin hizmetinde olmadan, kendi için yapılması ve kendi yapısal sorunlarıyla ilgilenmesi gerektiğini imlemiştir. Gazetenin bu şekilde bir misyon yüklenmiş olması, dönemin ruhu ile örtüşmektedir.

Türkiye sanat gündemini meşgul eden konuların başında gelen sanatta “eski-yeni” meselesi, gazete sayfalarında özellikle farklı sanat anlayışlarına sahip Nurullah Berk ve Malik Aksel gibi iki sanatçının başını çektiği oldukça hararetli tartışmalara konu

87 Anonim, 1 Kasım 1947, 1.

olmuştur. Öte yandan bir Ankara gazetesi olan *Sanat ve Edebiyat*'ın sanat yazıları ve haberlerinde Ankara'nın kültür sanat hayatına dair bir panorama çizilmekteydi. Bunlar, başkentin kültürel belleğine dair az bilinen olaylardı.

Gazete, sanatın topluma hizmet etmek gibi bir misyonu olmadığını savunan yazılardan da anlaşılacağı üzere, daha çok kültür ve sanatsal düzeyi yüksek, topluma yön veren entelektüel bir kesime hitap etmektedir. Dönemin aydın kişilerinin yazılarıyla vücut bulan gazetede yer alan ve bu çalışmaya konu edilen yazılar, bir dönemini aydınlattığından, yazarların sanat görüşleri ve fikir dünyalarına yönelik yapılacak değerlendirmeler için aydınlatıcı olacaktır.

Gazete ne yazık ki kısa ömürlü olmuş, yayımlanmasına neden son verildiğine dair herhangi bir veda yazısı okuyucuları ile paylaşılmamıştır. Bir dönem kapanma sorunuyla karşı karşıya kalma sebepleri, muhtemeldir ki yeniden baş göstermiş olmalıdır. Sonuç olarak, dönemin entelektüelleri tarafından kaleme alınan *Sanat ve Edebiyat* gazetesinin sanat yazıları, sanatsal gelişmeleri ve tartışma konularını içermesi, sanatın nabzını tutması bakımından sanat yayıncılığı içerisinde önemli bir yerde durmaktadır.

KAYNAKÇA

- Adil, F. (01 Ocak 1947). Resim: Paris'te Türk Resmi, *Cumhuriyet*, 5.
- Adil, F. (10 Haziran 1947). Leopold-Levy'nin Yeni Bir Sergisi Ve Resmimiz, *Cumhuriyet*, 4.
- Adil, F. (13 Haziran 1947). Leopold-Levy'nin Sergisi, *Cumhuriyet*, 2.
- Aksel, M. (1 Aralık 1947). Ezeli Anlaşmazlık, *Sanat ve Edebiyat*, S. 47-48, 1, 5.
- Aksel, M. (1 Şubat 1947). Bir Yıl Başı Gecesi, *Sanat ve Edebiyat*, S.5, 3
- Aksel, M. (11 Ocak 1947). Bir Yıl Başı Gecesi, *Sanat ve Edebiyat*, S.2, 3
- Aksel, M. (12 Nisan 1947). Bir Sanat Düellosu, *Sanat ve Edebiyat*, S.15, 2.
- Aksel, M. (18 Ocak 1947). Bir Yıl Başı Gecesi, *Sanat ve Edebiyat*, S.3, 3.
- Aksel, M. (21 Mayıs 1947). Yeni Resim Üzerine Tartışmalar, *Sanat ve Edebiyat*, S.21, 1,3.
- Aksel, M. (25 Ocak 1947). Bir Yıl Başı Gecesi, *Sanat ve Edebiyat*, S.4, 3.
- Aksel, M. (26 Nisan 1947). Bir Resim Kavgasının Düşündürdükleri, *Sanat ve Edebiyat*, S.17, 1,3.
- Aksel, M. (31 Mayıs 1947). Akasyalı Villada Bir Toplantı, *Sanat ve Edebiyat*, S.22, 1-2.
- Aksel, M. (5 Nisan 1947). Maske ve Palet, *Sanat ve Edebiyat*, S.14, 3-4.
- Aksel, M. (8 Şubat 1947). Bir Yıl Başı Gecesi, *Sanat ve Edebiyat*, S.6, 3
- Altar, M. C. (4 Ocak 1947). Sanat Tenkitçiliğine Doğru, *Sanat ve Edebiyat*, S.1, 2.
- Anonim (1 Kasım 1947). XXIV. Yıldönümü, *Sanat ve Edebiyat*, S.43-44, 1.
- Anonim (1 Şubat 1947). Sanatkârların Yemeği, *Sanat ve Edebiyat*, S.5, 3.
- Anonim (11 Ocak 1947). Paris'de Türk Resmi, *Sanat ve Edebiyat*, S.2, 2.
- Anonim (11 Ocak 1947). Sekizinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi, *Sanat ve Edebiyat*, S.2, 2.
- Anonim (12 Temmuz 1947). Hürriyete Dair, *Sanat ve Edebiyat*, S.27-28, 1.
- Anonim (14 Haziran 1947). Okuyucularımıza, *Sanat ve Edebiyat*, S.23-24, 1.

- Anonim (15 Şubat1947). Ankara Halkevi Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisi, *Sanat ve Edebiyat*, S.7, 2.
- Anonim (18 Ocak 1947). Ressamların Yemeği, *Sanat ve Edebiyat*, S.3, 2.
- Anonim (25 Ocak 1947). Ankara'da Sanatkârlar Kulübü, *Sanat ve Edebiyat*, S.4, 2.
- Anonim (25 Ocak 1947). Büyük Britanya Şehircilik Sergisi Bugün Açılıyor, *Ulus*, 1.
- Anonim. (01 Mart 1947). Güzel Bir Sergi, *Sanat ve Edebiyat*, S.9, 3.
- Anonim. (06 Eylül 1946). Ankara Sergievi Opera Binası Olacak, *Son Posta*, 3.
- Anonim. (24 Mayıs 1947). İngiliz Mobilyası Sergi ve Kitaplar, *Sanat ve Edebiyat*, S. 21, 3.
- Anonim. (26 Eylül 1941). C.H.P. nin Güzel Bir Kararı, *Ulus*, 1,5.
- Anonim. (27 Aralık 1947). Küçük Tiyatro Bugün Açılıyor, *Sanat ve Edebiyat*, 2.
- Antmen, A. (2009). *20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar*, İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Ay, L. (05 Nisan 1947). Haftadan Haftaya, *Sanat ve Edebiyat*, 3.
- Ay, L. (15 Mart 1947). Haftadan Haftaya, *Sanat ve Edebiyat*, S.11, 1.
- Ay, L. (29 Mart 1947). C.H.P Sanat Mükafatı Piyas Müsabakası-Carl Ebert Memleketimizden Ayrılırken, *Sanat ve Edebiyat*, S.3, 3.
- Barutçu, Z. (2012). *Tek Parti Döneminde Muhalif Bir Dergi Yurt ve Dünya*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Başman, F. (18 Ağustos 1943). Güzel San'atlar Birliği 27 inci Resim Sergisi, *Tasvir*, 2.
- Batu, S. (11 Ocak 1947). San'atkarın Sınıfı, *Sanat ve Edebiyat*, S.2, 1.
- Batu, S. (15 Mart 1947). Sanat Afyon mudur?, *Sanat ve Edebiyat*, S.11, 1.
- Batu, S. (4 Ocak 1947). Sanatkârın Dünya Görüşü, *Sanat ve Edebiyat*, S.1, 1,3.
- Bayer, Z. C. (2014). *Cumhuriyet Basınında Sergiler Bibliyografyası*, İstanbul: İleri Yayınları.
- Berk, N. (1 Kasım 1947). Rene Grousset ile Bir Konuşma, *Sanat ve Edebiyat*, S.43-44, 1,6.
- Berk, N. (18 Ekim 1947). D Grubunun 15 Yılı, *Sanat ve Edebiyat*, S.41-42, 1-2.

- Berk, N. (6 Eylül 1947). Andre Lhote'la bir Görüşme, *Sanat ve Edebiyat*, S.35-36, 1,3.
- Berk, N. - Gezer, H. (1973). *50 Yılın Türk Resim ve Heykeli*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Cantek L. (2015). *Markopaşa Bir Mizah ve Muhalefet Efsanesi*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Cogniat, R. (4 Ekim 1947). Paris'te Sanat Hayatı: Modern Sanat Müzesi, *Sanat ve Edebiyat*, S.39-40, 4.
- Çıkla, S. (2007). 1940'lı Yıllarda Düzenlenen Sanat Yarışmaları ve Önü Sanat Armağanları, *İlmi Araştırmalar*, S. 23, 29-46.
- Delilbaşı, A. S. (1947, 1 Aralık). Suut Kemal Yetkin'e Açık Mektup, *Sanat ve Edebiyat*, S.47-48, 1.
- Doğan, Ç. (2009). *Ankara Halkevi Sergileri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dolmacı, S. (2006). *1939-1950 Yılları Arasında Devlet Resim ve Heykel Sergileri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Epikman, R. (18 Ocak1947) Sekizinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi, *Sanat ve Edebiyat*, S.3, 1,3.
- Epikman, R. (1947). Ankara Halkevi Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisi, *Ülkü*, S.3, 18-20.
- Erbel, C. (1 Mart 1947). Britanya'da Şehircilik Sergisi, *Sanat ve Edebiyat*, S.9, 4.
- Giray, K. (1988). *Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Guilbaut, S. (2009). *New York Modern Sanat Düşüncesini Nasıl Çaldı*, İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Günyol, V. (1986). *Sanat ve Edebiyat Dergileri*, İstanbul: Akan Yayıncılık.
- Güvemli, Z. (02 Ağustos 1945). İki Resim Sergisi, *Vakit*, 2.
- Hulusi, Ş. (8 Şubat 1947). Sanatçının Hürriyeti Meselesi, *Hür*, S.2, 3.
- İskender, K. (1988). Türk Resminin Dünü, Bugünü ve Geleceği, *Gergedan*, S.19, 8-28.
- Kaplan; M. (31 Mayıs 1947). Yaratma Hürriyeti, *Sanat ve Edebiyat*, S.22, 1.

- Kaptan, A. (15 Kasım 1947). Paris Mektubu: Bonnard'ın Sergisinde, *Sanat ve Edebiyat*, S.45-46, 2.
- Kaptan, A. (16 Aralık 1947). Chagall Sergisi, *Sanat ve Edebiyat*, S.49-50, 1, 3.
- Kaptan, A. (20 Eylül 1947). Paris Mektubu: Bir Müze Gezintisinin Düşündürdükleri, *Sanat ve Edebiyat*, S.37-38, 2.
- Kaptan, A. (23 Ağustos 1947). Paris Mektubu: Serusier Sergisi, *Sanat ve Edebiyat*, S.33-34, 1.
- Kaptan, A. (26 Temmuz 1947). Paris Mektubu: Paris ve Resim Sergileri, *Sanat ve Edebiyat*, S.29-30, 2.
- Kayı, C. (1 Aralık 1947). Sanat Haberleri, *Sanat ve Edebiyat*, S.47-48, 4.
- Kayı, C. (1 Kasım 1947). Sanat Haberleri, *Sanat ve Edebiyat*, S.43-44, 5.
- Kula Özerden, L. (2005). *1945-1960: Paris Ekolü ve Paris'te Yaşayan Soyut Türk Ressamları*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Nacak, E. (2010). *Suut Kemal Yetkin ve Edebi Tenkit*, Gazi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Onger, F. (15 Kasım 1947). D Grubunun 15 Yılda Kaybettikleri, *Sanat ve Edebiyat*, S.45-46, 3.
- Öz, T. (15 Mart 1947). Türk Cam İşleri Sergisi, *Sanat ve Edebiyat*, S. 11, 3.
- Özgü, M. (28 Haziran 1947). Sanatta Milli Duygu, *Sanat ve Edebiyat*, S.25-26, 2.
- Pelvanoğlu, B. (2010). *Hoca Ressamlar Ressam Hocalar*, İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Rado, Ş. (1 Mart 1947). İstanbul'da Sanat Hayatı, *Sanat ve Edebiyat*, S.9, 2.
- Rado, Ş. (31 Mayıs 1947). Sanat ve Edebiyat Gazetesi Kapanıyor, *Akşam*, 2.
- Rado, Ş. (4 Ocak 1947). Sanatkârlar ve Kahveler, *Sanat ve Edebiyat*, S.1, 2.
- Safa, P. (28 Haziran 1947). Lepold-Levy'nin Resim Sergisi, *Sanat ve Edebiyat*, S.25, 4.
- Sezen, Y. (1998). *Hümanizm ve Atatürk İlkeleri*, İstanbul.
- Şeker, K. (2006). İnönü Dönemi Kültür Hayatı, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

- Tekay, M. E. (1997). *Suut Kemal Yetkin'in Şiir Sanatı ve Estetik Üzerine Yazılarının İncelenmesi*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne.
- Tollu, C. (09 Kasım 1945). *Derdimiz, Büyük Doğu*, S.2, (C.1), 13.
- Topuz, H. (1973). *Türk Basın Tarihi*, İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Uyar, H. (2012). *Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi*, İstanbul: Boyut Yayınları.
- Uzun, H. (2018). Türkiye'de Sanat ve Sanatçıların Teşvik ve Ödüllendirilmesi: "Cumhuriyet Halk Partisi Sanat Mükâfata" Yarışması, *Türkiyat Mecmuası*, S. 28/1, 213-239.
- Üren, E. (18 Ocak 1947). Resim Sanatı ve Bir Sergi, *Sanat ve Edebiyat*, S.3, 2.
- Üren, E. (4 Ocak 1947). Resim Sanatı ve Biz, *Sanat ve Edebiyat*, S.1, 3.
- Üren, E. (Haziran 1942). Güzel Sanatlar Birliği Resim Sergisi, *Ülkü*, S.18, 15.
- Üstünipek, M. (2007). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Çağdaş Türk Sanatında Sergiler 1850-1950*, İstanbul: Artes Yayınları.
- Yasa Yaman, Z. (1992). *1930-1950 Yılları Arasında Kültür ve Sanat Ortamına Bir Bakış: d Grubu*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yasa Yaman, Z. (1995). Sanat Tarihimizde Eski Bir Konu: Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği mi, D Grubu mu?, *Türkiye'de Sanat*, S.20, 34-43.
- Yasa Yaman, Z. (2003). Değişen Manzaralar: Kültür ve Modernite, *Sanat Dünyamız*, S. 89, 217-229.
- Yasa Yaman, Z. (2011). *Suretin Sireti*, İstanbul: Pera Müzesi Yayınları.
- Yasa Yaman, Z. (Mayıs-Ağustos 1993). Türk Resminde "Non-Figüratif" Tartışmaları ve "Tavanaarası Ressamlar", *Türkiye'de Sanat*, S.9, 60-63.
- Yetkin, S. K. (11 Ocak 1947). İşte Bunu Anlatıyor, *Sanat ve Edebiyat*, S.2, 1.
- Yetkin, S. K. (4 Ocak 1947). Zorlanan Sanat, *Edebiyat ve Sanat*, S.1, 1.
- Yüce, H. B. (22 Şubat 1947). Beklediğimiz Tenkid, *Sanat ve Edebiyat*, S.8, 3.
- Zeren, K. (19 Nisan 1947). Üç Resim Sergisi, *Sanat ve Edebiyat*, 2.

Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi

Sanat Tarihi Dergisi

ISSN 1300-5707

Cilt: 30, Sayı: 1 Nisan 2021

Ege University, Faculty of Letters

Journal of Art History

e-ISSN 2636-8064

Volume: 30, Issue: 1 April 2021

İnternet Sayfası (Acık Erisim)

Internet Page (Open Access)

DergiPark
AKADEMİK

<https://dergipark.org.tr/std>

Sanat Tarihi Dergisi hakemli, bilimsel bir dergidir; Nisan ve Ekim aylarında olmak üzere yılda iki kez yayınlanır.

Journal of Art History is a peer-reviewed, scholarly, periodical journal published biannually, in April and October.

Clarivate
Analytics

ESCI
Emerging Sources Citation Index

ULAKBİM
TR DİZİN

DOAJ

Crossref

EBSCO

ERIH PLUS
EUROPEAN REFERENCE INDEX FOR THE
HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Academic
Resource
Index
ResearchBID

SÖBIAD